



ערכת המיצ"ב הפנימי בעברית לכיתה ב'

חוברת הנחיות להערכה פנים בית-ספרית

מעודכן לתאריך 15/08/2011



1125

מאי 2011, אייר התשע"א

חוברת הנחיות 1125 – מיצ"ב פנימי בעברית לכיתה ב', התשע"א

תוכן העניינים

הקדמה

- 5 על הערכה פנים בית-ספרית
- 6 מקורות
- 7 ערכת המיצ"ב הפנימי

פרק א'

- 9 תיאור המבחן
- 9 א.1 מפרט המבחן
- 12 א.2 מיפוי המבחן

פרק ב'

- 19 הנחיות להעברת המבחן
- 19 ב.1 היערכות לקראת העברת המבחן
- 21 ב.2 התייחסות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים
- 23 ב.3 הנחיות כלליות להעברת המבחן בכיתה

פרק ג'

- 27 הנחיות לבדיקת המבחן
- 27 ג.1 המחווה וההנחיות לשימוש בו בעת בדיקת המבחנים
- 47 ג.2 הנחיות לבדיקת המבחן ולחישוב הציונים
- 50 ג.3 השוואה לנתוני קבוצות השוואה (נורמות ארציות)
- 52 דף ריכוז ציונים לתלמיד לחישוב ידני, חלק א' – דוגמה
- 53 דף ריכוז ציונים לתלמיד לחישוב ידני, חלק א'
- 54 דף ריכוז ציונים לתלמיד לחישוב ידני, חלק ב' – דוגמה
- 55 דף ריכוז ציונים לתלמיד לחישוב ידני, חלק ב'
- 56 דף מיפוי כיתתי, חלק א'
- 59 דף מיפוי כיתתי, חלק ב'

פרק ד'

- 61 הפקת תועלת מהמבחן

הקדמה

על הערכה פנים בית-ספרית (school based evaluation)

מבחני המיצ"ב החיצוניים משמשים להערכה רחבת-היקף מסכמת המכונה גם "הערכה של למידה" (הש"ל). מטרתה לעודד אחריות ואתן דין וחשבון לנמענים השונים בתוך הקהילה הבית-ספרית ומחוצה לה על רמת ההישגים של התלמידים (בירנבוים, 2004; Furtak, 2006). הרצון לצמצם ככל האפשר את ההשלכות השליליות של המבחנים החיצוניים על בית-הספר הביא לידי עדכון מתכונת ההערכה הארצית בשנה"ל התשס"ז¹. במסגרת עדכון זה, הודגשה חשיבותה של הערכה פנימית מעצבת, המתבצעת על-ידי צוותים בית-ספריים ותואמת את הצרכים הספציפיים שלהם.

מתכונת זו משלבת הערכה בית-ספרית המתבצעת באמצעות כלים חיצוניים ("מיצ"ב חיצוני", המועבר לרבע מאוכלוסיית בתי-הספר) בצד מבחנים חיצוניים המועברים באופן פנימי ומשרתים את בית-הספר בלבד ("מיצ"ב פנימי"). המיצ"ב הפנימי מושתת על שילוב של שלושה מרכיבים: (א) העברת מבחן ארצי חיצוני-אובייקטיבי, שפותח על-ידי ראמ"ה בשיתוף ועדות מקצועיות ומפמ"רים, המשקף את תכנית הלימודים ואת הסטנדרטים של ידע ושל הבנה; (ב) בדיקה פנימית של המבחן על-ידי צוות בית-הספר (בסיוע מחוץ למבחן), המאפשרת להפיק משוב אישי וקבוצתי מהיר על מידת השליטה של התלמידים בכל תחום דעת, ומסייעת למורה לגבש תובנות פדגוגיות ברמת הכיתה; (ג) השוואה בין הישגי התלמידים בבית-הספר לבין נתוני קבוצות השוואה (נורמות ארציות), המתקבלים מעיבוד הממצאים של מבחני המיצ"ב החיצוני בתחילת שנת הלימודים הבאה (בלר, 2007).

מטרת המיצ"ב הפנימי היא לספק משוב מידי שיסייע לקידום הלמידה של התלמידים, להתריע על תלמידים שאינם שולטים בתכנים ובמיומנויות הנדרשים, לזהות את הפער בין הביצועים המצופים לבין הביצועים בפועל, ולהעריך את האפקטיביות של הפעולות שנעשות לצמצום הפער. מהותה של הערכה פנימית מעצבת היא השימושיות שלה (Black & Wiliam, 1998) ויכולתה לסייע בשיפור תהליך הלמידה בהתוויתו (Airasian, 1994; Dann, 2002).

שימוש במבחני המיצ"ב לצרכים פנימיים יכול להיות מנוף לצמיחה ולשיפור: הממצאים יכולים לספק את המידע הדרוש לתהליכי קבלת החלטות כלל בית-ספריים, שכבתיים, כיתתיים ופרטניים, לסייע בהגדרת ההישגים המצופים והרמה הנדרשת מן התלמידים, ולשמש אבן בוחן לתכניות הלימודים הבית-ספריות. מבחני המיצ"ב הפנימיים יכולים לסייע בזיהוי נקודות של חוזק ושל חולשה, ברמת הפרט וברמת הכיתה, לספק מידע על צרכים משתנים שיש לתת להם מענה, לקדם חשיבה תכנונית בית-ספרית, להגדיר יעדים מבוססי נתונים, לתרום לראייה רחבה יותר של המערכת ולגבש אמות מידה לאחריותיות.

שימוש במגוון רחב ככל האפשר של נתונים פנימיים וחיצוניים יסייע להבין טוב יותר את המציאות הבית-ספרית (נבו, 2001).

¹ מידע על עדכון מתכונת ההערכה מופיע בחוזר מנכ"ל סח/3(א) סעיף 2-4: "מתכונת ההערכה הארצית ומידע על המיצ"ב החיצוני והפנימי".

- בירנבוים, מ' (2004). יחידה 7: משוב והערכה בכיתה. בתוך: מ' בירנבוים, צ' יועד, ש' כ"ץ וה' קימרון, בהבניה מתמדת – סביבה לפיתוח מקצועי של מורים בנושא תרבות הל"ה המטפחת הכוונה עצמית בלמידה. ירושלים: משרד החינוך, התרבות והספורט.
- בלר, מ' (2007). מדידה בשירות הלמידה – על מה ולמה? הד החינוך, פ"א, 7, עמ' 32-36.
- נבו, ד' (2001). הערכה בית-ספרית. אבן-יהודה: רכס.

Airasian, P. W. (1994). *Classroom Assessment* (2nd ed.). New York: McGraw Hill.

Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and Classroom Learning. *Assessment in Education*, 5(1), 7-74.

Dann, R., (2002). *Promoting Assessment as Learning: Improving the Learning Process*. London & New York: Routledge Falmer.

Furtak, E. M. (2006). *Formative Assessment in K-8 Science Education: A Conceptual Review*. Commissioned paper by the National Research Council for Science Learning K-8 consensus study.

ערכת המיצ"ב הפנימי

מבחן המיצ"ב בעברית לכיתה ב' הועבר השנה (התשע"א) בבתי-הספר במסגרת המיצ"ב החיצוני בשני נוסחים (נוסח א' ונוסח ב'). כל נוסח כלל, בין היתר, טקסט מסוגה אחת: טקסט מידע או סיפור.

מבחן המיצ"ב הפנימי כולל שני חלקים:

חלק א' – נוסח א' של המיצ"ב החיצוני בשלמותו ובו, בין היתר, סיפור.

חלק ב' – טקסט מידע בלבד מתוך נוסח ב'.

המבחן פותח בידי הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה), בליווי ועדת היגוי שכללה את המפמ"רית להוראת העברית, וכן צוות של מדריכים, של מורים ושל נציגי אקדמיה להוראת המקצוע. המבחן מתבסס על תכנית הלימודים ומתאים לחומר הנלמד עד סוף כיתה ב'.

יש לראות במבחן זה כלי הערכה פנים בית-ספרי המתווסף לכלי ההערכה האחרים שבשימוש בבית-הספר לאורך השנה. אפשר להשתמש בו כתחליף למבחן מסכם בית-ספרי, כאשר בדיקת המחברות, ניתוח התוצאות והלמידה של התוצאות ייעשו על-ידי צוות בית-הספר. יש לזכור כי **תוצאות המיצ"ב הפנימי נועדו לשימוש פנימי, ובית-הספר אינו נדרש לדווח עליהן לכל גורם שהוא**. המטרה היא לאפשר לצוות בית-הספר להפיק מתהליך בדיקת המבחנים ומהמצאים שלהם תובנות (ברמת התלמיד, ברמת הכיתה וברמת תכנית הלימודים הבית-ספרית) שיסייעו להתמקד ביעדים חינוכיים ולימודיים, ולקדם את הישגי התלמידים.

ערכה זו נועדה לסייע לצוות בית-הספר בהעברת המבחן, בבדיקתו ובהפקת התועלת ממנו.

כחלק מההיערכות להעברת המבחן בבית-הספר, מומלץ לקרוא בעיון את הערכה ולפעול בהתאם להנחיות המופיעות בה. יש לציין, כי בית-הספר יכול לקבוע מתכונת העברה ו/או הערכה שונה של המבחנים, אך **חשוב לזכור כי ככל שיישמרו כללי ההעברה וההערכה המומלצים, כך יהיו התוצאות של המבחן מהימנות יותר, תקפות יותר ובנות השוואה לנתוני קבוצות השוואה (נורמות ארציות)**. נתוני קבוצות השוואה יחושו על-פי תוצאות המיצ"ב החיצוני, ויפורסמו על-ידי הראמ"ה בעוד כמה חודשים.

בכל הנוגע לתוכני המבחן ולקישורים לתכנית הלימודים אפשר לפנות לגב' מזל שיניאק, המפמ"רית להוראת העברית, בטלפון 02-5603605 או בפקס 02-5602928, או למדריכות להוראת העברית במחוזות.

פרטים נוספים על אודות המיצ"ב הפנימי וחומרי עזר ניתן למצוא באתר האינטרנט של ראמ"ה, שכתובתו: <http://rama.education.gov.il>, בקטגוריה "מיצ"ב פנימי תשע"א".

שאלות על אודות המיצ"ב הפנימי אפשר להפנות:

• לדוא"ל meitzav@education.gov.il

• לטלפון 03-7632888

• **לפורום המיצ"ב הפנימי** – באתר ראמ"ה בלשונית **קבוצות דיון** << **"פורום מיצ"ב פנימי ומבחנים פנימיים אחרים"**. הכניסה לפורום מיועדת למורים בלבד והיא נעשית באמצעות שם המשתמש: pnimi והסיסמה: pnimi7.

חוברת הנחיות שלפניכם כוללת ארבעה פרקים:

פרק א' - תיאור המבחן: מפרט המבחן ומיפוי המבחן.

פרק ב' - הנחיות להעברת המבחן: היערכות לקראת העברת המבחן בבית־הספר, פירוט ההתאמות לנבחנים בעלי צרכים מיוחדים והנחיות כלליות להעברת המבחן.

פרק ג' - הנחיות לבדיקת המבחן: המחווה וההנחיות לשימוש בו בעת בדיקת המבחן, הנחיות לחישוב הציונים (באופן ידני או ממוחשב), התאמת חישוב הציונים לצורכי בית הספר והסברים על ההשוואה בין תוצאות בית־הספר ובין התוצאות של כלל בתי־הספר דוברי העברית.

פרק ד' - הפקת תועלת מהמבחן: מידע ודוגמאות לניתוח חלק מהפריטים במבחן תשע"א, זיהוי קשיים ואסטרטגיות לפתרון קשיים אלה.

עבודה נעימה ופורייה!

פרק א': תיאור המבחן

1.א. מפרט המבחן

במבחן נבדקים ארבעה נושאים:

- שליטה בצופן האלפביתי:** קריאה מדויקת של מילים מנוקדות וכתיבה של מילים או של צמדי מילים מוכתבים.
- הבנת הנקרא:** הבנה של מילים בתוך הקשר, הבנה של משפטים והבנה של טקסטים קצרים וארוכים מסוגות שונות: סיפור וטקסט מידע. הטקסטים מלווים במטלות, שבאמצעותן נבדקים ממדי ההבנה השונים המפורטים בטבלה ובנספח.
- הבעה בכתב:** כתיבת טקסט לכיד העומד בפני עצמו, כגון סיפור או רשמים.
- ידע לשוני** נבדק בזיקה לטקסטים הנכללים בפרק של הבנת הנקרא ובזיקה להבעה בכתב.

נושא	פירוט	משקל יחסי	הערות
1	שליטה בצופן האלפביתי - קריאה של מילים/צמדי מילים/משפטים מנוקדים - כתיבה של מילים בודדות ושל צמדי מילים (מתוך משפטים) באמצעות הכתבה	כ-20%	השליטה בצופן האלפביתי מבטאת יישום של הידע האורתוגרפי, הפונולוגי והמורפולוגי.
2	הבנת הנקרא - הבנת הנקרא טקסטים קצרים - הבנת הנקרא טקסטים ארוכים - סיפור - טקסט מידע	כ-50%	- הבנת הנקרא מוערכת באמצעות יחידות שיח קצרות (מילים, משפטים וקטעים) ויחידות שיח ארוכות מהן – עד כ-250 מילים. - הטקסטים מופיעים בכתב מלא ובניקוד חלקי.
3	הבעה בכתב - על-פי תכנית הלימודים*: פרק ג' – "רכיבי החינוך" – הלשוני - פרק ד' – "הישגים נדרשים", הישגים 4 ו-5	כ-20%	כתיבה על-פי כותרת או על-פי איור או על-פי גריון אחר.
4	ידע לשוני על-פי תכנית הלימודים*: פרק ג' ופרק ד' – הישג 8	כ-10%	ידע לשוני נבדק בזיקה להבנת הנקרא ולהבעה בכתב, ולמטרות של חיפוש במילון ושל כתיב נכון.

* תכנית הלימודים לבית הספר המ"מ והממ"ד "חינוך לשוני: עברית – שפה, ספרות ותרבות" (תשס"ג), ירושלים: האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, התרבות והספורט.

מפרט מבחן המיצ"ב בעברית לכיתה ב', התשע"א

נספח למפרט

1.	שליטה בצופן האלפביתי – פירוט ממדי ההערכה
	א. קריאה מדויקת של מילים/צמדי מילים/משפטים ב. כתיבת מילים המוכתבות על-ידי המורה מתוך משפטים בהכתבה ייכללו מילים שכיחות המייצגות חלקי דיבור שונים, כגון שמות עצם, שמות תואר, פעלים, מילות קישור, מילות יחס וכינויים. <u>ייבדקו:</u> • איות מדויק של כל צלילי המילה • כתיב של אותיות השורש • כתיב של תחיליות וסופיות של מילים • כתיב של אותיות השימוש
2.	הבנת הנקרא – פירוט ממדי ההבנה
	א. הבנת המשמעות הגלויה בטקסט: איתור מידע (כ-30%) • איתור פרטי מידע מפורשים בטקסט • זיהוי קשרים מפורשים של זמן ושל סיבה ותוצאה ב. הבנת המשתמע מתוך הטקסט: היסק והכללה (כ-60%) • הבנת מילים וביטויים בהסתמך על הטקסט • הבנת קשרים לוגיים של זמן ושל סיבה ותוצאה שאינם מפורשים בטקסט • אחזור מידע: מיון פריטים המופיעים בטקסט וארגון • השוואה בין פרטי מידע • הבנת יחסים בין הדמויות בטקסט • הבנת רעיון/רעיונות מרכזיים המשתמעים מן הטקסט • הבנת התכונות של הדמויות על-פי הטקסט ג. יישום, הערכה וביקורת (כ-10%) • העלאת השערות בהסתמך על הטקסט • הבעת עמדה אישית על הטקסט • הבעת עמדה אישית על הדמויות בטקסט ועל מעשיהן • יישום הנלמד מן הטקסט בהקשרים מוכרים

3.	הבעה בכתב – פירוט ממדי ההערכה • תוכן (כ-45%) א. כתיבה רלוונטית לנושא הכתיבה ולמטרתה ב. מודעות לנמען: הכללת המידע הדרוש לקורא ג. בכתובת סיפור – פיתוח התוכן: התפתחות העלילה (עלילה הכוללת אירוע מרכזי אחד לפחות והרחבות, כגון תיאור הסביבה ותיאור רגשות הגיבורים והיחסים ביניהם) • מבנה (כ-25%) א. התאמת המבנה לסוגה ב. יצירת רצף כרונולוגי בין האירועים ג. הצגת הכתוב וארגונו (כגון כתב קריא והפרדה בין מילים) • לשון (כ-30%) א. משלב לשון: שימוש בלשון ההולמת את השיח הכתוב ב. אוצר מילים מגוון ומתאים ג. תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (יחיד-רבים; זכר-נקבה) ד. פיסוק: נקודה וסימן שאלה בסוף משפט ה. כתיב: כתיב תקין (ללא הבחנה בין כתיב מלא ובין כתיב חסר)
4.	ידע לשוני • הכרת הסדר האלפביתי, החיצוני והפנימי, שלפיו מסודרות המילים במילון עברי-עברי • זיהוי של משפחות מילים מאותו שורש • הכרת סיומות בזכר ובנקבה, ביחיד וברבים, בשם ובפעול (לרבות סיומות נקבה למילים בלשון זכר ולהפך) • הכרת התפקיד של נקודה ושל סימן שאלה והשימוש התקין בהם • כתיבת משפט תקין

2.א. מיפוי המבחן

מיפוי המבחן כולל את שני חלקי המבחן: **חלק א'** (נוסח א' של מבחן המיצ"ב החיצוני) ו**חלק ב'** (טקסט מידע מנוסח ב' של מבחן המיצ"ב החיצוני).

חלק א'

תיאור המבחן

בתחילת חוברת המבחן מופיע שאלון קצר לתלמיד ובו שאלות העוסקות בתפיסה העצמית של התלמיד את יכולתו בקריאה ובכתיבה.

המשך המבחן כולל ארבעה נושאים:

א. שליטה בצופן האלפביתי

1. הכתבה של מילים וצירופי מילים (פריט 1)
2. שיוך מילים לקטגוריות – פענוח מילים (פריטים 2, 3, 4)

ב. הבנת הנקרא

I. הבנת הנקרא בטקסט קצר

1. השלמת משפטים (פריטים 5א, 5ב, 5ג, 6א, 6ב, 6ג, 6ד, 6ה)
2. טקסט שימושי קצר (פריטים 19א, 19ב, 19ג, 19ד)

II. הבנת הנקרא בטקסט ארוך

סיפור (פריטים 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15)

ג. ידע לשוני

(פריטים 16א, 16ב, 16ג, 17א, 17ב, 20)

ד. הבעה בכתיב

כתיבת סיפור על-פי רצף תמונות (פריט 18)

הטבלה שלהלן מציגה את מיפוי הפריטים של הסיפור לפי ממדי ההבנה.

הפריטים של הסיפור		
9, 7	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט	ממדי ההבנה
14, 13, 12, 11, 10, 8	הבנת המשתמע מתוך הטקסט	
15	יישום, הערכה וביקורת	

הטבלאות שלהלן מציגות את מיפוי פריטי המבחן. בעבור כל פריט מצוינים סוג הפריט, מטרתו/ממד ההבנה שלו ומקומו בתכנית הלימודים.

הנושא: שליטה בצופן האלפביתי		
סוג הפריט והמשימה	מטרת הפריט	מתוך תכנית הלימודים
1. פתוח הכתבה של מילים ושל צירופי מילים	כתיבת מילים וצירופי מילים בדיקת השליטה של התלמיד – בייצוג גרפי פונטי של כל המילה ברצף תקין – בייצוג מורפולוגי אורתוגרפי של כל רכיבי המילה (צורני גזירה, צורני נטייה ואותיות השימוש)	ידע לשוני (פרק ג', עמ' 68–72) הישגים נדרשים: 3, 8
2. סגור הקיפו את כל המילים הקשורות לחגים.	פענוח מילים בדיקת השליטה של התלמיד בזיהוי מדויק של מילים בודדות ובהבנתן	ידע לשוני (פרק ג', עמ' 68–72) הישגים נדרשים: 4, 8
3. סגור הקיפו את כל המילים הקשורות למשחקי כדור.		
4. סגור הקיפו את כל המילים הקשורות לאכל.		

הנושא: הבנת הנקרא הבנת הנקרא בטקסט קצר		
סוג הפריט והמשימה	מטרת הפריט	מתוך תכנית הלימודים
5א. 5ב. 5ג. סגור העתיקו מתוך מחסן המילים את המילה החסרה במשפט.	השלמת מילים במשפט בדיקת השליטה של התלמיד בהשלמת מילה חסרה מתוך מחסן מילים, המתאימה למשפט מבחינה סמנטית ומבחינה תחבירית	ידע לשוני (פרק ג', עמ' 68–72) הישגים נדרשים: 3, 4, 8
6א. 6ב. 6ג. 6ד. 6ה. פתוח קראו את הקטע והשלימו את המילים החסרות בו.	השלמת מילים בקטע קצר בדיקת השליטה של התלמיד בהשלמת מילים בקטע, המתאימות למשפט מבחינה סמנטית ומבחינה תחבירית	

הנושא: הבנת הנקרא

הבנת הנקרא בטקסט ארוך

סיפור – "מי הקיש על הדלת שלי?"

מתוך תכנית הלימודים	מטרת הפריט	סוג הפריט והמשימה
טקסטים למטרות סיפור (פרק ג', עמ' 48–51) טקסטים ספרותיים (פרק ג', עמ' 56–60) קריאה (עמ' 75–76) הישגים נדרשים: 4, 6	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט: איתור פריט מידע מפורש בטקסט	7 פתוח כותרת הסיפור היא "מי הקיש על הדלת שלי?" מי באמת הקיש על הדלת?
	הבנת המשתמע מתוך הטקסט: הבנת רעיון מרכזי המשתמע מן הטקסט	8 ר"ב בתחילת הסיפור מירי לא האמינה שמישהו בא אליהם. לפי מה אפשר להבין זאת?
	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט: זיהוי קשר מפורש של סיבה ותוצאה	9 פתוח אורית ואחותה יצאו לחדר המדרגות ונשארו בחוץ. מדוע הן נשארו בחוץ?
	הבנת המשתמע מתוך הטקסט: הבנת מילה בהסתמך על הטקסט	10 ר"ב בסיפור כתוב: "ברגע זה ממש שוב הדהדו בבית נקישות." מה פירוש המילה הדהדו במשפט זה?
	הבנת המשתמע מתוך הטקסט: אחזור מידע: מיון פריטים המופיעים בטקסט וארגונם	11 סגור כתבו מספר ליד כל משפט לפי הסדר הנכון בסיפור.
	הבנת המשתמע מתוך הטקסט: הבנת קשרים לוגיים של סיבה ותוצאה שאינם מפורשים בטקסט	12 פתוח מה החליטו הילדות לעשות כדי שהציפור תחזור למרפסת?
	הבנת המשתמע מתוך הטקסט: הבנת רעיון מרכזי המשתמע מן הטקסט	13 פתוח בסוף הסיפור מירי ואורית הבינו שהציפור הגיעה למרפסת הבית כדי
	הבנת המשתמע מתוך הטקסט: הבנת רעיון מרכזי המשתמע מן הטקסט והבנת יחסים בין הדמויות בטקסט	14 פתוח מה חשבה אורית כאשר הגוזלים גדלו והקן נעזב?
	יישום, הערכה וביקורת: הבעת עמדה אישית על דמות בסיפור ועל מעשיה	15 פתוח לפי הסיפור, כשאורית פתחה את דלת המרפסת, הציפור נבהלה וברחה. מה דעתכם על המעשה של אורית?

הנושא: ידע לשוני		
מתוך תכנית הלימודים	מטרת הפריט	סוג הפריט והמשימה
ידע לשוני (פרק ג', עמ' 68–73) הישגים נדרשים: 3, 4, 8	ידע לשוני בהקשר טקסטואלי: הכרת מילים מאותו שורש והכרת צורני הנטייה	16. א. 16. ב. 16. ג. פתוח השלימו את הקטע במילים מאותה המשפחה של המילים המודגשות .
	ידע לשוני בהקשר טקסטואלי: הכרת מבנה תקין של משפט	17. א. 17. ב. פתוח סדרו את כל המילים שבמחסן למשפט.
ידע לשוני (פרק ג', עמ' 68–73) הישגים נדרשים: 8	ידע לשוני: הכרת הסדר האלפביתי, החיצוני והפנימי, שלפיו מסודרות המילים במילון עברי-עברי	20 פתוח כתבו את כל המילים שלפניכם לפי סדר האלף-בית .

הנושא: הבעה בכתב		
מתוך תכנית הלימודים	ממדי ההערכה	סוג הפריט והמשימה
טקסטים למטרות סיפור (פרק ג', עמ' 48–51) מלאכת הכתיבה (פרק ג', עמ' 77–78) הישגים נדרשים: 2, 3, 8	הבעה בכתב תוכן, מבנה ולשון (על-פי המפרט)	18 פתוח כתבו סיפור לפי התמונות.

הנושא: הבנת הנקרא הבנת הנקרא בטקסט קצר טקסט שימושי קצר – מודעה		
מתוך תכנית הלימודים	מטרת הפריט	סוג הפריט והמשימה
טקסטים למטרות הפעלה: (פרק ג', עמ' 43–45) ידע לשוני (פרק ג', עמ' 68–73) הישגים נדרשים: 4, 5	הבנת טקסט שימושי: איתור פרטי מידע מפורשים בטקסט	19. א. 19. ב. 19. ג. 19. ד. פתוח קראו את המודעה וענו על השאלות.

מיפוי המבחן (המשך)

חלק ב'

חלק זה כולל שני נושאים:

א. הבנת הנקרא בטקסט ארוך

טקסט מידע (פריטים 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7א, 7ב, 7ג, 8)

ב. ידע לשוני

(פריטים 9א, 9ב, 9ג, 10א, 10ב)

הטבלה שלהלן מציגה את מיפוי הפריטים של טקסט המידע לפי ממדי ההבנה.

הפריטים של טקסט המידע		
ממדי ההבנה	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט	1, 3, 4, 5, 7א, 7ב, 7ג
	הבנת המשתמע מתוך הטקסט	2, 6
	יישום, הערכה וביקורת	8

הטבלאות שלהלן מציגות את מיפוי פריטי המבחן. בעבור כל פריט מצוינים סוג הפריט, מטרותו/ממד ההבנה שלו ומקומו בתכנית הלימודים.

הנושא: הבנת הנקרא הבנת הנקרא בטקסט ארוך טקסט מידע – "דולפינים"		
סוג הפריט והמשימה	מטרת הפריט	מתוך תכנית הלימודים
1 פתוח השלימו את המשפט: הדולפינים משתפים פעולה זה עם זה כדי:	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט: איתור פרטי מידע מפורשים בטקסט	טקסטים למטרות מידע, תיאור והסבר (פרק ג', עמ' 24–33) קריאה (עמ' 75–76) הישגים נדרשים: 4, 5
2 ר"ב בקטע כתוב שלהקת דולפינים נתקלת בלהקה של דגים. למה הכוונה במילה נתקלת ?	הבנת המשתמע מתוך הטקסט: הבנת מילה בהסתמך על הטקסט	
3 ר"ב הקיפו את התשובה הנכונה. הדולפינים מצופפים את הדגים למרכז המעגל כי כך –	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט: זיהוי קשר מפורש של סיבה ותוצאה	
4 פתוח איך הדולפינים הבוגרים מגנים על הגורים שבלהקה בשעת סכנה?	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט: איתור פרטי מידע מפורשים בטקסט	
5 פתוח איך הדולפינים עוזרים לדייגים לדוג דגים?	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט: איתור פריט מידע מפורש בטקסט	
6 ר"ב בקטע כתוב שהדגים נלכדים ברשת. מה פירוש המילה נלכדים במשפט זה?	הבנת המשתמע מתוך הטקסט: הבנת מילה בהסתמך על הטקסט	
7א. 7ב. 7ג. סגור ענו על שלוש השאלות שלפניכם. הקיפו כן או לא ליד כל אחת מהן.	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט: איתור פרטי מידע מפורשים בטקסט	
8 פתוח רותי ביקרה לראשונה בחוף הדולפינים וחששה להיכנס למים. יובל, שקרא את הקטע, אמר לה שאין לה מה לדאוג. מה דעתכם על מה שאמר יובל?	יישום, הערכה וביקורת: הבעת עמדה אישית על הטקסט	

הנושא: ידע לשוני		
מתוך תכנית הלימודים	מטרת הפריט	סוג הפריט והמשימה
ידע לשוני (פרק ג', עמ' 68–73) הישגים נדרשים: 3, 4, 8	ידע לשוני בהקשר טקסטואלי: הכרת מילים מאותו שורש והכרת צורני הנטייה	9א. 9ב. 9ג. פתוח השלימו את הקטע במילים מאותה המשפחה של המילים המודגשות .
	ידע לשוני בהקשר טקסטואלי: הכרת מבנה תקין של משפט	10א. 10ב. פתוח סדרו את כל המילים שבמחסן למשפט.

פרק ב': הנחיות להעברת המבחן

פרק זה מכיל מידע שמטרתו לסייע לבית-הספר להיערך מראש לקראת ההעברה של מבחן המיצ"ב הפנימי. המידע מתייחס למועד העברת המבחן בכיתה, לשמירה על סודיות המבחנים, להתייחסות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים, לאופן העברת המבחן בכיתה, להתאמת המבחן לצורכי בית הספר ועוד. **חשוב לקרוא פרק זה לפני העברת המבחן בבית-הספר ולהיערך בהתאם.**

ב.1 היערכות לקראת העברת המבחן

נוסח המבחן: במבחן שני חלקים: חלק א', הכולל את נוסח א' מן המיצ"ב החיצוני ובו, בין היתר, סיפור, וחלק ב', הכולל רק את טקסט המידע מנוסח ב' של המיצ"ב החיצוני. שימו לב, במיצ"ב החיצוני נבחן כל תלמיד על טקסט אחד בלבד (טקסט מידע או סיפור), כדי למנוע עומס יתר. במסגרת המיצ"ב הפנימי מומלץ להעביר כל אחד מחלקי המבחן **במועד אחר**.

מועד העברת המבחן: מבחן זה מיועד להעברה לקראת סוף שנת הלימודים של כיתה ב'. יש לקיים את חלק א' של המיצ"ב הפנימי בבית-הספר **ביום חמישי, כ"ב באייר תשע"א, 26 במאי 2011**, או בטווח של עד חמישה ימי לימודים ממועד זה (באישור המנהל). **שימו לב: את חלק ב' של המבחן מומלץ לקיים במועד אחר.**

הודעה לתלמידים: מומלץ להודיע מראש לתלמידים בכיתות הנבחנות על מועד המבחן, על היקף החומר הנכלל בו ועל השימושים שייעשו בתוצאותיו, וזאת בהתאם להחלטת בית-הספר (האם הציון יימסר לתלמיד, האם הציון יתבטא בתעודה, האם תישלח הודעה להורים וכדומה).

שמירה על הסודיות של שאלות המבחן בתוך בית-הספר ומחוצה לו: מומלץ להעביר את המבחן לכל כיתות ב' באותו יום ובאותה שעה. העברה של המבחן בכיתות מקבילות בהפרשי זמן עלולה לגרום ל"דליפה" של השאלות. נוסף על כך, מאחר שמדובר במבחן שיועבר בבתי-ספר רבים, יש לשמור ככל האפשר על חיסיונם של המבחנים ועל חיסיונה של חוברת הנחיות זו גם לאחר שהמבחן כבר התקיים.

היערכות לבחינת תלמידים בעלי צרכים מיוחדים: ההיערכות ליום הבחינה כוללת התייחסות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים. קריאה וכתובה הן אבני היסוד של הוראת שפת אם, ולכן ההיערכות המיוחדת תהיה רלוונטית רק במקרים שבהם בית־הספר מאשר לתלמידים תנאי היבחנות מותאמים, כפי שמפורט להלן בסעיף ב.2. בהתאם לכך, בית־הספר צריך להכין מראש אמצעי בחינה מיוחדים (למשל, חוברות מוגדלות לתלמידים שיש להם קשיי ראייה), וליידע את התלמידים בנוגע להתאמות שיקבלו (למשל, כיתה שקטה, הפסקות במהלך המבחן והארכת זמן) ועל אודות ההתאמות שלא יקבלו (הקראת שאלות ו/או הכתבה שלהן). בסעיף ב.2 מפורטים קבוצות התלמידים בעלי הצרכים המיוחדים ואופן ההתייחסות אליהן במיצ"ב הפנימי.

החזרת המבחנים לתלמידים: אפשר להחזיר לתלמידים את מחברות המבחן כשבועיים לאחר מועד העברת המבחן (מטעמי שמירת סודיות).

2.2 התייחסות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים

הסעיף הזה עוסק בהתאמות האפשריות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים במסגרת המיצ"ב הפנימי². יש לאפשר לתלמידים האלה להיבחן בתנאים נאותים והוגנים, כדי שיוכלו לבטא את יכולותיהם הלימודיות במלואן, וזאת בלי לפגוע באיכות המדידה המתבצעת על-ידי המבחן. במבחן בשפת אם, אחת המטרות היא לבדוק את שליטתם של התלמידים **בהפקת משמעות** מטקסט כתוב. במקרה זה, התאמה מסוג הקראה תפגע במהות המדידה, ולכן מומלץ **שלא לאפשר הקראת שאלות ו/או כתיבת תשובות התלמידים על-ידי המורה**. תלמידים בעלי צרכים מיוחדים יתמודדו כמיטב יכולתם עם פענוח טקסטים בעזרת הכלים העומדים לרשותם. עם זאת, בית-הספר יכול לשקול אם לאפשר להם התאמות אחרות, כגון היבחות בכיתה שקטה, מתן הפסקות במהלך המבחן והארכת זמן.

להלן פירוט אופן ההתייחסות לקבוצות של תלמידים בעלי צרכים מיוחדים:

תלמידים הלומדים בכיתות של החינוך המיוחד: המבחן נועד לבדוק את רמת השליטה של התלמידים בחומר הלימודים על-פי תכנית הלימודים הכללית. לכן בית-הספר יכול לאפשר, על-פי שיקול דעתו, התאמות בהתאם לתח"י (תכנית חינוכית יחידנית) של כל תלמיד. עם זאת, בדומה למיצ"ב החיצוני, אין חובה לבחון את התלמידים האלה.

תלמידים עולים חדשים הנמצאים פחות משנה אחת בארץ ותלמידים בכיתות אולפן או בכיתות קלט: המבחן נועד לבדוק את רמת השליטה בחומר הלימודים של תלמידים השולטים בשפת המבחן. על כן, מבחן זה אינו מתאים לאוכלוסיית התלמידים הזאת. עם זאת, בית-הספר רשאי לשקול את האפשרות לבחון את התלמידים האלה בתנאים מותאמים, על-פי מידת שליטתם בשפה ועל-פי יכולתם להבין כהלכה טקסט כתוב.

תלמידים עולים חדשים הנמצאים בארץ בין שנה אחת לשלוש שנים: התלמידים האלה ייבחנו בכיתות הרגילות וללא התאמות.

תלמידים בכיתות רגילות הזכאים לתמיכה מתכנית השילוב: ההחלטה כיצד ייבחנו תלמידי השילוב במיצ"ב הפנימי נתונה לשיקול דעתו של צוות בית-הספר. מאחר שהמבחן מבוסס על תכנית הלימודים הכללית, ייתכן שאינו מתאים להיקף הלמידה של התלמידים האלה. עם זאת, יש להכיר בחשיבות הרגשית והחברתית של עצם השתתפותם במבחן עם עמיתיהם לכיתה. לכן, צוות בית-הספר צריך לשקול כיצד לבחון אותם, וזאת בהתאם ליכולותיהם הקוגניטיביות, הרגשיות והחברתיות, ובהתאם לתח"י של כל תלמיד. כמו כן, בית-הספר יכול לפטור אותם מחלקים מסוימים של המבחן או משאלות קשות, או לפצל בעבורם את המבחן לכמה מקטעים.

² במבחני המיצ"ב החיצוני ניתנו תנאים אחידים, על-פי המוגדר בחוזר מנכ"ל "הוראות קבע" סח/3(א) סעיף 3-4.1 בנושא התאמות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים במבחנים ארציים (המיצ"ב/ב"מאה מושגים"/מבחני החמ"ד) בבתי-הספר היסודיים ובחטיבות הביניים.

תלמידים בעלי לקויות למידה שאינם זכאים לתמיכה מתכנית השילוב: בקבוצה זו נכללים תלמידים שאינם זכאים לתמיכה מתכנית השילוב (בין שעברו אבחון בידי גורם חיצוני ובין שלא), אך מתמודדים עם קשיי למידה, בעיקר בקריאה ובכתיבה. תלמידים אלה ייבחנו בכיתה הרגילה בלי התאמות מיוחדות, ויש לעודד אותם לענות על שאלות רבות ככל האפשר. במקרים שבהם יעלה הצורך, אפשר לתת לתלמידים אלה התאמות כמפורט לעיל ובלבד שלא יכללו הקראה או הכתבה.

תלמידים בעלי קשיי ראייה: תלמידים אלה ייבחנו בכיתה הרגילה ויקבלו חוברת מבחן מוגדלת. על בית־הספר להיערך מראש לצילום החוברת בהגדלה.

תלמידים בעלי לקויות שמיעה: תלמידים אלה פטורים מן ההכתבה המועברת לכל הכיתה. מומלץ להעביר להם חלק זה של המבחן במתכונת שבה נוהגים לעבוד עמם בדרך כלל בבית־הספר.

3. הנחיות כלליות להעברת המבחן בכיתה

בסעיף הזה מוצגות הנחיות כלליות להעברת המבחן בכיתה. העברת המבחן על-פי הנחיות אחידות תתרום להבטחת מהימנות המבחן, ותיתן לכל תלמיד הזדמנות שווה לבטא את ידיעותיו ואת מידת שליטתו בחומר הלימודים.

שעת העברת המבחן ומשכו

- מומלץ לקיים את המבחן בשעות שבהן התלמידים ערניים, ושאינן בסביבה גורמים העלולים להפריע להם. המיצ"ב החיצוני מתקיים בשעות השלישית והרביעית של יום הלימודים, ומומלץ להעביר גם את המבחן הפנימי בשעות האלה.
- הזמן המוקצב לחלק א' של המבחן המועבר בשלמותו הוא **90 דקות**. הזמן המוקצב לחלק ב' של המבחן הוא **45 דקות**. הזמנים תוכננו כך שהתלמידים יוכלו להשיב בנינוחות על כל שאלות המבחן. אם תלמידים יזדקקו לכמה דקות נוספות כדי להשלים את המבחן, אפשר לתת להם תוספת זמן קצרה, בכפוף להחלטת בית-הספר. לפני התחלת המבחן יש להודיע לתלמידים על משך הזמן העומד לרשותם, אולם אין לזרז את התלמידים במהלך המבחן ואין לכתוב על הלוח את משך הזמן הנותר לסיום המבחן.

סיום המבחן לפני תום הזמן המוקצב: בית-הספר יקבע אם התלמידים שסיימו את המבחן לפני תום הזמן המוקצב יישארו בכיתה או יצאו החוצה. רצוי לעודד את התלמידים האלה לבדוק שוב את תשובותיהם, ורק לאחר מכן למסור את מחברותיהם. שימו לב, בסוף חוברת המבחן מצורפים דפים ריקים שאפשר לצייר עליהם.

תלמידים הזכאים לתנאי מבחן מותאמים: תלמידים אלה יקבלו את התנאים המפורטים בסעיף 2.ב. שלעיל (למשל, חוברות מבחן מוגדלות והיבחנות בכיתה שקטה).

ההשגחה בכיתה:

- מחנכת הכיתה תשגיח על התלמידים בשעת המבחן ותסייע בהעברתו. להלן פירוט תפקידיה:
1. להעביר את המבחן לפי ההנחיות המפורטות בסעיפים הבאים ("הנחיות לתלמידים לפני חלוקת המבחן", "הנחיות לתלמידים לאחר חלוקת המבחן").
 2. ליצור אווירת עבודה שקטה ונינוחה, ללא לחץ של זמן, שתאפשר לתלמידים לבטא את הידע שלהם בצורה הטובה ביותר.
 3. לפקח על המהלך התקין של המבחן ולשמור על הסדר ועל טוהר הבחינה.
 4. לוודא שכל תלמיד עובד באופן עצמאי.
 5. לסייע לתלמידים בפתרון בעיות טכניות (דפוס לא ברור, חוברת פגומה וכדומה), או בפתרון בעיות אישיות **שאינן קשורות לתוכן המבחן** (מתן אישור לאכול ולשתות במהלך המבחן על-פי מדיניות בית-הספר, טיפול בבעיות חריגות וכו').
 6. לעודד את התלמידים להשיב על כל שאלות המבחן, ולבקש מהם לבדוק את תשובותיהם לפני הגשת המבחן למורה.
 7. לתעד את שאלות התלמידים העולות בזמן המבחן. אחת המטרות של המבחן הפנימי היא לסייע למורה למפות את הידיעות של התלמידים ואת הקשיים שלהם. על-פי השאלות של התלמידים ועל-פי תוצאות המבחן תוכל המורה לפתח תובנות פדגוגיות ולהסיק מסקנות שישפיעו על אופן ההוראה בכיתה.

הנחיות לתלמידים לפני חלוקת המבחן:

1. יש להסביר לתלמידים את מטרת המבחן.
2. יש להנחות את התלמידים להשיב על חלק א' בלבד (עד עמ' 21) ולהסביר להם שעל חלק ב' שבהמשך ישיבו בהזדמנות אחרת.
3. יש לציין שהמבחן מורכב משאלות מסוג רב-בררה (ר"ב), משאלות סגורות ומשאלות פתוחות. בשאלות מסוג רב-בררה יש תשובה נכונה אחת ועל התלמידים לסמן אותה. בשאלות הסגורות יש לסמן/לכתוב את התשובות הנכונות. בשאלות הפתוחות יש לכתוב את התשובה במקום המיועד לכך.
4. יש להסביר לתלמידים מה יהיה עליהם לעשות אם יסיימו את המבחן לפני הזמן. אפשר להציע להם לצייר על הדפים הריקים המצורפים בסוף החוברת, או לעסוק בכל פעילות אחרת לפי שיקול הדעת של המורה.
5. יש לבקש מהתלמידים להתייחס למבחן ברצינות המרבית ולהשיב על כל השאלות. יש להציע להם לנסות ולהשיב על כל שאלה, גם אם נדמה להם שאינם יודעים את התשובה או שאינם בטוחים שתשובתם נכונה.
6. יש להסביר לתלמידים את נוהלי ההתנהגות בשעת המבחן (יציאה לשירותים, אכילה, שאילת שאלות וכו').

הנחיות לתלמידים לאחר חלוקת המבחן:

1. יש להנחות את התלמידים לפתוח את החוברת בעמוד 2 (עמוד השאלון) ולהקריא להם את השאלות בקול רם. כדאי לעבור בין התלמידים ולוודא שאכן הם סימנו את תשובותיהם.
2. לאחר שכל התלמידים סיימו להשיב על השאלון שבעמודים 2 ו-3, יש להנחות אותם לעבור לעמוד 6 (הכתבה) ולוודא כי אכן הם עשו כך.
3. הנחיות להכתבה:
לפני ההכתבה יש לומר לתלמידים:

"נתחיל בהכתבה. תחילה אקריא לכם משפט ואל תכתבו אותו. אחר־כך אומר לכם מילה או צירוף מילים מתוך המשפט, ואתם תכתבו אותם במקום המתאים.
אל תתייעצו עם חבריכם. אקריא לכם את המילה פעמיים, ואם לא תספיקו לכתוב אותה, אקריא לכם אותה שוב".

**דוגמה להכתבת מילים בהכתבה
(למורה בלבד – לא להקראה לתלמידים)**

יש להקריא לתלמידים את המשפט בשלמותו:

"רוחות נִשְׁבּוּ כל הלילה".

לאחר מכן יש לומר:

פְּתוּ "נִשְׁבּוּ".

יש לחזור ולומר "נִשְׁבּוּ".

* לפי הצורך, יש להקריא את המילה פעם נוספת.

יש להקפיד על הגייה מדויקת בעת הקריאה.

המילים וצירופי המילים להכתבה מופיעים בסעיף ג.1, בתוך המחוון למבחן, בעמ' 28.

פרק ג': הנחיות לבדיקת המבחן

פרק זה כולל מידע שיסייע לצוות בית־הספר בבדיקת המבחן ובציונו. הפרק מציג את המבחן ואת ההנחיות לשימוש בו וגם הנחיות הנוגעות לחישוב הציונים על־ידי שימוש בכלי עזר שונים. כמו־כן, מוצגות בפרק הצעות לחישוב הציונים בהתאם לצורכי בית־הספר ומוצגים הסברים על ההשוואה בין הנתונים של בית־הספר ובין הנתונים של כלל בית־הספר דוברי העברית.

ג.1 המחון וההנחיות לשימוש בו בעת בדיקת המבחנים

לנוחיות המורים, נעשה מאמץ לפתח מחון מפורט ככל האפשר. המחון מציין את סוג הפריט (רב־בררה/פתוח/סגור), את התשובה הנכונה לכל פריט, לרבות תיאור של רמות הביצוע האפשריות, ואת טווח הערכים לתשובה. המחון מתייחס לשני חלקי המבחן: חלק א' וחלק ב'.

שימו לב,

- בעמודה שכותרתה "אפשרויות הציון", הערכים או טווח הערכים מתייחסים לאפשרויות הניקוד (אותן אפשרויות מופיעות גם בדף ריכוז הציונים). אם, למשל, כתוב כי הניקוד הוא 0–2, התלמיד יכול לקבל אפס נקודות, נקודה אחת או 2 נקודות. אם כתוב 2,0, התלמיד יכול לקבל אפס נקודות או 2 נקודות, ללא ניקוד ביניים.
- יש לתת ניקוד לכל שאלה בנפרד.
- בכל שאלות המבחן אם התלמיד לא כתב תשובה או לא סימן תשובה, יש לתת לו ציון 0.
- **בפריטים הפתוחים** (בניית תשובה) **ובפריטים הסגורים** יש להעריך את התשובה לפי ההנחיות המפורטות במחון. **בפריטים הפתוחים** אם התלמיד כתב יותר ממספר התשובות הנדרש, ייבדקו רק אלה הנדרשות, לפי סדר כתיבתן.
- **בפריטים מסוג רב־בררה** (ר"ב) אם התלמיד סימן יותר מתשובה אחת, יש לתת לו ציון 0.

חלק א'

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		פרק ראשון: הכתבה	
1	פתוח כתיבת מילים וצירופי מילים		מס' המשפטים המילים שייכתבו על-ידי התלמידים 1. קראנו סיפור יפה על חֲבֵרוֹת. חֲבֵרוֹת 2. אחותי הקטנה היא כמעט בת שנה. הקטנה 3. הספרתי לאחותי הקטנה איך לכתוב את שְׁמָהּ. לאחותי 4. כָּשֶׁהֱדַלְקֵתִי את האור בחדר מצאתי את הכדור. כָּשֶׁהֱדַלְקֵתִי 5. הגעתי לבית־הספר וְנִכְנַסְתִּי לכיתה בְּזִמְנִי. וְנִכְנַסְתִּי 6. טִיפּוֹת גדולות של גשם ירדו לי על האף. טיפות 7. הבלון התגלגל על הדשא וְהִתְפּוֹצֵץ. וְהִתְפּוֹצֵץ 8. אני אוהב לְכָתוֹב סיפורים מצחיקים. לכתוב 9. בְּקִיץ אנחנו אוהבים ללכת לים. בְּקִיץ 10. הרופאות וְהָאֲחִיוֹת לובשות תְּלַבוּשֹׁת בצבע לבן. תְּלַבוּשֹׁת 11. קיבלנו את פני האורח בְּשִׂמְחָה. בְּשִׂמְחָה 12. ביום הולדתי הכינו לי חבריי הַפְתָּעָה גדולה. הַפְתָּעָה

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		בדיקת ההכתבה מתבצעת בשני שלבים: בשלב הראשון מסווגים את השגיאות וסופרים את מספר השגיאות בכל סוג. בשלב השני מסכמים את המספר הכולל של השגיאות ונותנים ציון לפי טבלת המרה. השלב הראשון – סיווג השגיאות וספירתן השגיאות מתחלקות לשלוש קטגוריות עיקריות: (א1) שגיאות מסוג החלפות הומופוניות באותיות השורש או באותיות הבסיס של המילה. (ב1) שגיאות מסוג החלפות הומופוניות בצורני הגזירה, בצורני הנטייה או באותיות השימוש. החלפות הומופוניות הן החלפות באותיות שוות צליל בין האותיות: ט-ת, כ-ק, ח-כ, ס-ש, ב-ו, א-ה-ע וגם א-ה-י-ע. (ג1) שגיאות שאינן מסוג החלפות הומופוניות. בצעו את הפעולות הבאות: 1. סווגו את השגיאות לפי הטבלה שלהלן. 2. ספרו את השגיאות בכל סוג של שגיאה. 3. ספרו את המילים שלא נכתבו כלל (ד1). 4. כתבו את המספרים שהתקבלו.	
		פירוט סוגי השגיאות	
א1.		שגיאות מסוג החלפות הומופוניות באותיות השורש או באותיות הבסיס	
	פתוח הכתבה	<u>שגיאות באותיות השורש</u>, לדוגמה: – כברות (חברות) – הקתנה (הקטנה) – כשהדלקתי (כשהדלקתי) – בקעיץ (בקיעץ) – בסמחה (בשמחה)	
		<u>שגיאות באותיות הבסיס</u>, לדוגמה: – להכותי (לאחותי) – טיפות (טיפות)	
ב1.		שגיאות מסוג החלפות הומופוניות בצורני הגזירה, בצורני הנטייה או באותיות השימוש	
	פתוח הכתבה	<u>שגיאות בצורני הגזירה</u>, לדוגמה: – חברוט (חברות) – כשאדלקתי (כשהדלקתי) – עתפוצץ (התפוצץ) – טלבושת (תלבושת) – תלבושט (תלבושת) – אפתעה (הפתעה) <u>שגיאות בצורני הנטייה</u>, לדוגמה: – לאחוטי (לאחותי) – כשהדלקטי (כשהדלקתי) – טיפוט (טיפות) <u>שגיאות באותיות השימוש</u>, לדוגמה: – אקטנה (הקטנה) – קשהדלקתי (כשהדלקתי)	

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
ג1.		שגיאות שאינן מסוג החלפות הומופוניות	
	פתוח הכתבה	<u>השמטת עיצורים ותנועות</u>, לדוגמה: – בקץ (בקיץ) – כשהדלקת (כשהדלקתי) – הפעה (הפתעה) <u>הוספת עיצורים ותנועות/החלפת עיצורים ותנועות</u>, לדוגמה: – כשהדלקתיה (כשהדלקתי) – כשנדלקתי (כשהדלקתי) <u>שגיאות פונטיות</u>, לדוגמה: – כשהתלקתי (כשהדלקתי) – כשהידלקתי (כשהדלקתי) <u>שיכול אותיות</u>, לדוגמה: – כשהלדקתי (כשהדלקתי) <u>החלפת אות סופית באות רגילה</u>, לדוגמה: – והתפוצץ (והתפוצץ) <u>הפרדת אותיות השימוש מן המילה והפרדת אותיות בתוך המילה</u>, לדוגמה: – כש הדלקתי (כשהדלקתי) – הפ תעה (הפתעה) – תל בושט (תלבושת)	
ד1.		מספר המילים שלא נכתבו כלל	

הערה: לא ייחשבו שגיאות:

- כשהידלקתי (כשהדלקתי)
- וניכנסתי (וניכנסתי)
- והיתפוצץ (והתפוצץ)
- תילבושת (תלבושת)
- טפות (טיפות)
- תלבשת (תלבושת)

השלב השני – סיכום המספר הכולל של השגיאות ומתן ציון

בצעו את הפעולות הבאות:

1. סכמו את מספר השגיאות הכולל $(א1 + ב1 + ג1)$.
2. הוסיפו למספר שהתקבל את מספר המילים שלא נכתבו כלל (ד1).
3. המירו את המספר שהתקבל בציון לפי טבלת ההמרה שלהלן.
4. כתבו את הציון שהתקבל.

טבלת המרה של המספר הכולל של השגיאות בציון

המספר הכולל של השגיאות	הציון
1-0	15
2	14
3	13
4	12
5	11
6	10
7	9
8	8
9	7
10	6
11	5
12	4
13	3
14	2
15	1
16 ומעלה	0

תלמיד שלא כתב שום מילה מהמילים של ההכתבה, יקבל ציון 0.

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		פרק שני: שיוך מילים לקטגוריות – הקיפו את המילים המתאימות	
2	סגור פענוח מילים	2 = הקפת שלוש המילים: • שופר • תחפושת • סוכה 1 = הקפת שתי מילים מבין הנ"ל/הקפת שתי מילים מבין הנ"ל ועוד מילה אחת שגויה/הקפת שלוש המילים הנ"ל ועוד מילה אחת שגויה. הערה: סימון קו מתחת לתשובה הנכונה ייחשב תשובה נכונה. 0 = כל תשובה אחרת, לרבות הקפת מילה אחת מבין הנ"ל/הקפת שלוש המילים הנ"ל ועוד שתי מילים שגויות/הקפת שלוש מילים שגויות.	2-0
3	סגור פענוח מילים	2 = הקפת שלוש המילים: • לבעוט • לתפוס • להקפיץ 1 = הקפת שתי מילים מבין הנ"ל/הקפת שתי מילים מבין הנ"ל ועוד מילה אחת שגויה/הקפת שלוש המילים הנ"ל ועוד מילה אחת שגויה. הערה: סימון קו מתחת לתשובה הנכונה ייחשב תשובה נכונה. 0 = כל תשובה אחרת, לרבות הקפת מילה אחת מבין הנ"ל/הקפת שלוש המילים הנ"ל ועוד שתי מילים שגויות/הקפת שלוש מילים שגויות.	2-0
4	סגור פענוח מילים	2 = הקפת שלוש המילים: • לחמניות • חומוס • אטריות 1 = הקפת שתי מילים מבין הנ"ל/הקפת שתי מילים מבין הנ"ל ועוד מילה אחת שגויה/הקפת שלוש המילים הנ"ל ועוד מילה אחת שגויה. הערה: סימון קו מתחת לתשובה הנכונה ייחשב תשובה נכונה. 0 = כל תשובה אחרת, לרבות הקפת מילה אחת מבין הנ"ל/הקפת שלוש המילים הנ"ל ועוד שתי מילים שגויות/הקפת שלוש מילים שגויות.	2-0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		פרק שלישי: השלמת משפטים	
5	סגור	א. 2 = כתיבת המילה אחרי . 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
	סגור	ב. 2 = כתיבת המילה מפני . 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
	סגור	ג. 2 = כתיבת המילה אבל . 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
		הערה לשאלה 5, סעיפים א, ב ו-ג : הקפת המילים הנכונות (במקום כתיבתן) תיחשב תשובה נכונה.	

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
6	פתוח השלמת משפטים	א. 1 = כתיבת מילה אחת המתאימה למשפט מבחינה סמנטית ומבחינה תחבירית, כגון קראתי/אמרתי/צעקתי. 0 = כל תשובה אחרת, כגון קמתי/הלכתי.	1,0
	פתוח השלמת משפטים	ב. 1 = כתיבת מילה אחת המתאימה למשפט מבחינה סמנטית ומבחינה תחבירית, כגון מתחת/שבאה. 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
	פתוח השלמת משפטים	ג. 1 = כתיבת מילה אחת המתאימה למשפט מבחינה סמנטית ומבחינה תחבירית, כגון באה/ניגשה/רצה/התקרבה/חייכה/צחקה/קמה. 0 = כל תשובה אחרת, כגון הסתכלה.	1,0
	פתוח השלמת משפטים	ד. 1 = כתיבת מילה אחת המתאימה למשפט מבחינה סמנטית ומבחינה תחבירית, כגון ראינו/מצאנו/היה/היה שם/היה שום. 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
	פתוח השלמת משפטים	ה. 1 = כתיבת המילה עד/היטב עד/ בשקט עד. 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
		הערות לשאלה 6, סעיפים א, ב, ג, ד ו-ה: 1. השלמה בשתי מילים המתאימות למשפט מבחינה סמנטית ומבחינה תחבירית, תיחשב תשובה נכונה, לדוגמה: א. ... הלכתי ואמרתי לאימא... 2. כתיבת מילים מתאימות בשגיאות כתיב תיחשב תשובה נכונה (למשל: מטחת). 3. השלמה במילה או במילים מן השפה הדבורה תיחשב תשובה נכונה.	

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		פרק רביעי: סיפור – "מי הקיש על הדלת שלי"	
7	פתוח המשמעות הגלויה	3 = תשובה המציינת כי ציפור היא שהקישה באמת על הדלת. הערה: תשובה שתכלול מידע נוסף מן הסיפור, כמו לדוגמה: "ציפור שיש לה קן ובו גוזלים הקישה על הדלת", תיחשב תשובה נכונה. 0 = כל תשובה אחרת, כגון הציפורים.	3,0
8	ר"ב הבנת המשתמע	3 = תשובה נכונה: (2) לא יכול להיות! כולם עדיין ישנים! 0 = כל תשובה אחרת.	3,0
9	פתוח המשמעות הגלויה	3 = תשובה שיש בה התייחסות לדלת שנטרקה, לדוגמה: – הדלת נסגרה. – הדלת ננעלה. – הדלת נטרקה מהרוח. הערה: תשובה שיש בה התייחסות לדלת שנטרקה ובנוסף התייחסות לסיבה לכך שהילדות לא רצו להעיר את ההורים, תיחשב תשובה נכונה, לדוגמה: – הדלת נטרקה והם לא רצו להעיר את ההורים. 0 = כל תשובה אחרת, לדוגמה: – כי הן לא רצו להעיר את ההורים. – כי הבנות פתחו את הדלת ולא ראו שם איש. – מכיוון שהן שמעו נקישות על הדלת. – כי מישהו הקיש על הדלת. – הן רצו לראות מי זה ואז הן נשארו. – הן רצו לדעת מאין באות הנקישות.	3,0
10	ר"ב הבנת המשתמע	3 = תשובה נכונה: (3) נשמעו 0 = כל תשובה אחרת.	3,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
11	סגור הבנת המשתמע	4 = תשובה הכוללת את כתיבת המספרים בסדר הזה: 3 1 5 2 4 0 = כל תשובה אחרת.	4,0
12	פתוח הבנת המשתמע	4 = תשובה המתייחסת להחלטת הילדות להתחבא כדי שהציפור לא תראה אותן, לדוגמה: – להתחבא בשקט. או: תשובה המתייחסת להחלטת הילדות שלא להתקרב לציפור, לדוגמה: – להיכנס הביתה. – להיות בשקט. 0 = כל תשובה אחרת, כגון החליטו לסגור את החלון./החליטו לברוח./החליטו לחכות.	4,0
13	פתוח הבנת המשתמע	3 = תשובה המציינת את התכלית לבואה של הציפור למרפסת או את הסיבה לשובה: הקינון או האכלת הגוזלים או העובדה שכבר יש לה קן במרפסת, או תשובה המתייחסת לבחירת המרפסת למקום קינון, לדוגמה: – למצוא מקום חם ובטוח לקינון. – לגדל את הגוזלים שלה במרפסת. 0 = כל תשובה אחרת, לדוגמה: – לספר על הקן. – להזהיר שלא להתקרב לקן. – שיביאו לה אוכל.	3,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
14	פתוח הבנת המשתמע	3 = תשובה המביעה תקווה שהציפור/שהגוזלים תחזור/יחזרו בשנה הבאה למרפסת, או המביעה צער על עזיבת הציפור/הגוזלים, לדוגמה: - חבל שהגוזלים עזבו, הלוואי שיחזרו למרפסת. - אולי הגוזלים ישובו בשנה הבאה. 0 = כל תשובה אחרת.	3,0
15	פתוח יישום, הערכה וביקורת	4 = תשובה הכוללת את דעת התלמיד, גם אם היא כתובה באופן שאינו מפורש, והסבר מתאים, לדוגמה: - יפה, כי היא רצתה להסתכל על הציפור ולא להבהיל את הציפור. - רע, כי היא לא יכולה להישאר עם הגוזלים. - לא היה יפה, כי זה צער בעלי חיים ולא יהיה מי שיאכיל את הגוזלים. - טוב, כי זה יכול לשבור את דלת מרפסת הזכוכית. - בסדר, כי היא לא רצתה להפחיד את הציפור. - בסדר, כי היא רצתה לגלות מאיפה הרעש. 0 = כל תשובה אחרת, לרבות: • הבעת עמדה ללא הסבר • הבעת דעה והסבר לא רלוונטי, לדוגמה: - לא, כי הם רצו לראות אותם. - לא, כי היא הציצה מהחלון.	4,0
16	פתוח ידע לשוני	א. 1 = כתיבת המילה מצייצים. 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
	פתוח ידע לשוני	ב. 1 = כתיבת המילה פתוח. 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
	פתוח ידע לשוני	ג. 1 = כתיבת המילה נבהלה. 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
		הערה: כתיבת המילה הנכונה בשגיאת כתיב תיחשב תשובה נכונה.	

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
17	פתוח ידע לשוני	א. 2 = תשובה הכוללת את אחד המשפטים האלה: • אורית נבהלה והעירה את אחותה. • נבהלה אורית והעירה את אחותה. 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
	פתוח ידע לשוני	ב. 2 = תשובה הכוללת את אחד המשפטים האלה: • הציפור בנתה קן בין ענפי השיח. • הציפור בנתה בין ענפי השיח קן. • בין ענפי השיח הציפור בנתה קן. • בין ענפי השיח בנתה הציפור קן. • קן בנתה הציפור בין ענפי השיח. 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
		הערות: - תשובה הכוללת הוספת אותיות שימוש ויצירת משפט נכון מבחינה תחבירית, תיחשב תשובה נכונה. - השמטה של מילה אחת או יותר תיחשב תשובה שגויה.	

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		פרק חמישי: הבעה בכתב – כתיבת סיפור על-פי חמש תמונות – "הצעצוע שהלך לאיבוד"	
18		שימו לב: 1. יש לבדוק כל טקסט שכתב התלמיד על-פי התבחינים שלהלן (לרבות סיפור שאינו מסתמך על התמונות ו/או טקסט שאינו סיפור). 2. משפט אחד בלבד לא ייבדק. במקרה זה יקבל התלמיד ציון 0 בכל התבחינים.	
		א. תוכן ומבנה	
	פתוח הבעה בכתב	1 רכיבי הסיפור I. פתיחה סיפורית: הצגת ההקשר הנסיבתי הרלוונטי לסיפור (דמויות/ מקום/זמן) II. אירוע מאתחל III. סיבוך IV. התרה V. סיום סיפורי 4 = הסיפור כולל את כל חמשת הרכיבים או את ארבעת הרכיבים הראשונים. 2 = הסיפור כולל שלושה מבין ארבעת הרכיבים הראשונים. 1 = הסיפור כולל שניים מבין ארבעת הרכיבים הראשונים. 0 = הסיפור כולל רכיב אחד בלבד.	4,2,1,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		2 הרחבות בהערכת ההרחבות יש להתייחס לאיכות ולרלוונטיות שלהן לסיפור. 6 = העלילה מפותחת באמצעות הרחבות משני סוגים לפחות מבין שלושת סוגי ההרחבות שלפניכם, והן איכותיות ורלוונטיות: א. הרחבות המתארות פרטים על הרקע, על הסביבה ועל הדמויות (לדוגמה: הילד שיחק בצעצוע החדש שקיבל ליום הולדתו./רון חברו הטוב). ב. הרחבות המספקות פרטים על התרחשות האירועים ועל פעולות הדמויות (לדוגמה: הלך רון לחפש את משחקו, אך לא מצא מאומה./דני נזכר ברובוט, חיפש אותו ולא מצא אותו, ורק אז התחיל לבכות./דני רץ ורץ כדי להגיע...). ג. הרחבות במישור הפנימי המספקות פרטים על מחשבות, על רגשות, על מניעים ועל תגובות (לדוגמה: דני אהב מאוד לשחק בצעצוע שלו./פתאום נזכר הילד ששכח את הצעצוע, הצטער ובה מאד./מרוב דמעות הוא לא יכול היה לראות./החבר מצא את הצעצוע ושמח להחזירו לילד./כשדני קיבל בחזרה את הצעצוע הוא התרגש מאד). 4 = הסיפור כולל הרחבות משני סוגים מבין שלושה או מסוג אחד בלבד (ב' או ג') אך איכותן בינונית/הן בעלות רלוונטיות חלקית. 2 = הסיפור כולל ניצני הרחבות, בעיקר מסוג א'. 0 = הסיפור שלדי, האירועים בסיפור או חלקם כתובים ללא הרחבות כלל./הסיפור אינו קריא לחלוטין.	6,4,2,0
		3 לכידות וקישוריות 3 = הסיפור לכיד ומקושר באופן מיטבי. קיימת לכידות של הרעיונות מבחינה לוגית וקיים שימוש נכון במילות קישור, באזכורים ובציני שיח. 2 = הסיפור לכיד אך הקישוריות פגומה במקום אחד./נעשה שימוש במילות קישור בסיסיות בלבד לאורך הסיפור./נעשה שימוש לא יעיל באזכורים. 1 = הסיפור לכיד באופן חלקי, הקישוריות פגומה בכמה מקומות בסיפור, ונעשה שימוש שגוי במילות קישור. 0 = הסיפור אינו לכיד ואינו מקושר.	3-0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		ב. לשון	
		1 אוצר מילים ומשלב 2 = אוצר מילים מגוון, שימוש במילים מדויקות, שימוש חלקי במבנים מורפולוגיים מורכבים (למשל, "חברו"), שימוש חלקי במשפטים ארוכים ומורכבים, שילוב אמצעים רטוריים האופייניים לסיפור, כגון דיבור ישיר. 1 = היעדר גיוון באוצר המילים, שימוש במשפטים קצרים ופשוטים. 0 = שימוש בלשון דיבורית, צרימות משלביות.	2-0
		2 תקינות מורפולוגית ותחבירית 2 = משפטים תקינים, התאם דקדוקי (במין ובמספר). 1 = שגיאות קלות במבנה המשפט/בהתאם הדקדוקי. 0 = מבנה המשפטים אינו תקין, חסר התאם דקדוקי.	2-0
		3 פיסוק 1 = שימוש נכון בנקודה ובסימן שאלה ברוב המשפטים. 0 = שימוש שגוי/מצומצם בנקודה ובסימן שאלה/אין שימוש בהם כלל.	1,0
		4 כתיב 2 = כתיב נכון ברובו: עד שתי שגיאות כתיב שונות. 1 = שלוש עד חמש שגיאות כתיב שונות. 0 = שש שגיאות כתיב שונות ויותר. הערות: - שגיאות הכתיב ייספרו רק בשבע השורות הראשונות של הסיפור. - שגיאות כתיב בשם פרטי לא ייחשבו שגיאות.	2-0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		<u>פרק שישי: טקסט שימושי קצר – מודעה</u>	
19	פתוח הבנת טקסט שימושי	א. 2 = כתיבת המילים במוזאון המדע/מוזאון המדע/מוזאון מדע. 1 = כתיבת המילה במוזאון/מוזאון. 0 = כל תשובה אחרת.	2-0
	פתוח הבנת טקסט שימושי	ב. 2 = כתיבת המילים משחקי אור. 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
	פתוח הבנת טקסט שימושי	ג. 2 = כתיבת המילים משחקי קסמים/קסמים. 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
	פתוח הבנת טקסט שימושי	ד. 2 = כתיבת המילה חולצה/חולצות. הערה: תשובה המציינת שכל הילדים מקבלים חולצה ובנוסף שהילדים החוגגים יום הולדת מקבלים גם כרטיס כניסה חינם, תיחשב תשובה נכונה. 0 = כל תשובה אחרת, כגון כרטיס כניסה חינם למוזאון.	2,0
		הערה לשאלה 19, סעיפים א, ב, ג ו-ד: העתקת התשובות בשגיאות כתיב (למשל: מסחקי אור, כולצה) תיחשב תשובה נכונה.	
20	פתוח ידע לשוני	3 = תשובה הכוללת את המילים בסדר הזה: 1. חגיגה 2. חולצה 3. כרטיס 4. מוזאון 5. מתנה 6. קסמים 1 = תשובה שיש בה שגיאה אחת בסדר המילים (החלפה אחת של שתי מילים סמוכות זו בזו). 0 = כל תשובה אחרת.	3,1,0

חלק ב'

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
		פרק רביעי: טקסט מידע – "דולפינים"	
1	פתוח המשמעות הגלויה	4 = תשובה הכוללת שתי השלמות נכונות של המשפט: 1. לחפש מזון/למצוא מזון. 2. להגן זה על זה/לשמור על הגורים. 2 = תשובה הכוללת השלמה אחת נכונה של המשפט. 0 = כל תשובה אחרת, כגון לאכול, מזון.	4,2,0
2	ר"ב הבנת המשתמע	4 = תשובה נכונה: (3) פוגשת במקרה 0 = כל תשובה אחרת.	4,0
3	ר"ב המשמעות הגלויה	3 = תשובה נכונה: (4) הם יכולים לתפוס בקלות את הדגים. 0 = כל תשובה אחרת.	3,0
4	פתוח המשמעות הגלויה	4 = תשובה הכוללת את נושא ההקפה/יצירת המעגל סביב/ליד הגורים ו/או האימהות, לדוגמה: – דולפינים בוגרים מקיפים את הגורים/את הגורים ואִמֹתיהם. או: תשובה הכוללת את נושא ההיצמדות/ההצטופפות סביב/ליד הגורים ו/או האימהות, לדוגמה: – הם נצמדים מסביב לגורים. הערה: העתקה של המשפטים המתאימים מן הקטע תיחשב תשובה נכונה. 0 = כל תשובה אחרת, לדוגמה: – הדולפינים הבוגרים מגנים על הגורים כדי שהאויבים לא יטרפו אותם.	4,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
5	פתוח המשמעות הגלויה	4 = תשובה המתייחסת לדחיפת הדולפינים את הדגים אל רשת הדייגים, לדוגמה: - הדולפינים דוחפים את הדגים אל רשת הדייגים. - דוחפים אליה את הדגים. 2 = תשובה המתייחסת לדחיפת הדולפינים את הדגים, בלי לציין את הרשת, לדוגמה: - הם דוחפים את הדגים. 0 = כל תשובה אחרת, לדוגמה: - מושכים את הרשת לדגים. - הם צדים את הדגים.	4,2,0
6	ר"ב הבנת המשתמע	4 = תשובה נכונה: (1) נתפסים 0 = כל תשובה אחרת.	4,0
7	סגור המשמעות הגלויה	א. 1 = לא 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
	סגור המשמעות הגלויה	ב. 1 = כן 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
	סגור המשמעות הגלויה	ג. 1 = לא 0 = כל תשובה אחרת.	1,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
8	פתוח יישום, הערכה וביקורת	4 = תשובה הכוללת את דעת התלמיד על דברי יובל והסבר רלוונטי התומך בדעה, לדוגמה: - אני חושבת שיובל צודק מכיוון ש... • דולפינים משתפים פעולה עם בני אדם. • דולפינים נהנים לשחות בחברת בני אדם. • אנשים יכולים לגעת בדולפינים. • אנשים מאכילים דולפינים. • דולפינים אינם מסוכנים לבני אדם. - אני חושבת שיובל לא צודק מכיוון ש... • פתאום הדולפין יכול לקפוץ ואז רותי יכולה להיבהל. • דולפינים יכולים לנשוך. הערה: תשובה הכוללת הסבר ללא דעה, תיחשב תשובה נכונה. 0 = תשובה הכוללת את דעת התלמיד בליווי הסבר לא רלוונטי/בליווי הסבר שאינו תומך בדעה, לדוגמה: - היא יכולה להיכנס לפי מה שיובל אמר. - דווקא אני פוחדת כמו רותי. - כן, יובל צודק, זה לא מסוכן.	4,0

מספר הפריט	סוג הפריט	הציון על-פי רמות הביצוע/התשובה הנכונה	אפשרויות הציון
9	פתוח ידע לשוני	א. 1 = כתיבת המילה שחיתי . 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
	פתוח ידע לשוני	ב. 1 = כתיבת המילה יקיפו . הערה: כתיבת המילה "יהקיפו" לא תיחשב שגיאה. 0 = כל תשובה אחרת. הערה: כתיבת המילה "היקיפו"/"הקיפו" תיחשב שגיאה.	1,0
	פתוח ידע לשוני	ג. 1 = כתיבת המילה מאכילה/האכילה . הערה: כתיבת המילה "מכילה" במקום "מאכילה", או "הכילה" במקום "האכילה", לא תיחשב שגיאה. 0 = כל תשובה אחרת.	1,0
10	פתוח ידע לשוני	א. 2 = תשובה הכוללת את אחד המשפטים האלה: • הדייג פורש רשת בתוך המים. • בתוך המים הדייג פורש רשת. • בתוך המים פורש הדייג רשת. • פורש הדייג רשת בתוך המים. • פורש הדייג בתוך המים רשת. • הדייג פורש בתוך המים רשת. 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
	פתוח ידע לשוני	ב. 2 = תשובה הכוללת את אחד המשפטים האלה: • ילדים שוחים ליד דולפינים ומאכילים אותם. • ליד דולפינים שוחים ילדים ומאכילים אותם. 0 = כל תשובה אחרת.	2,0
		הערות: – השמטה של מילה אחת או יותר תיחשב תשובה שגויה. – תשובה הכוללת הוספת אותיות שימוש ויצירת משפט נכון מבחינה תחבירית, תיחשב תשובה נכונה, לדוגמה: ילדים ששוחים ליד דולפינים מאכילים אותם.	

2.ג הנחיות לבדיקת המבחן ולחישוב הציונים

כללי

מוצע כי המבחנים של כל כיתה ייבדקו בידי צוות המורים לעברית בבית-הספר. כמו כן, מוצע שרכז המקצוע או רכז השכבה, או מי שימונה לצורך כך בידי מנהל בית-הספר, ילוו את התהליך הזה. יש לבדוק את המבחנים בהתאם למחווה המצורף לעיל (ג.1) ובצמידות אליו. זכרו כי תוצאות המבחנים נועדו לשימוש בית-ספרי, ובית-הספר אינו נדרש לדווח עליהן לכל גורם שהוא.

כלי עזר לחישוב הציונים בשני חלקי המבחן

ראמ"ה מעמידה לרשות בתי-הספר שני כלים ממוחשבים לחישוב ציונים ולמיפוי הישגים: **מערכת המנב"ס/המנבסון והמיצבית**, שפותחה בידי ראמ"ה. כלים אלה מחשבים את הציונים ברמת התלמיד באופן אוטומטי, מספקים נתונים הניתנים להשוואה בין קבוצות תלמידים ומאפשרים קבלת תרשימים ברמת הכיתה או ברמת השכבה. שני הכלים האלה מתאימים לשימוש **רק** בבתי-ספר שהעבירו את המבחן בשלמותו.

נוסף על הכלים הסטטיסטיים האלה, מצורפים למחברות המבחן כלים ידניים לחישוב הנתונים – **דף ריכוז ציונים לתלמיד ודף מיפוי כיתתי** היכולים להיות שלב מקדים (כלי תומך) לפני הקלדת הנתונים למנבסון או למיצבית.

כדי שיהיה אפשר לקבל תמונה בית-ספרית, יש לקבל החלטה אחידה בנוגע לכלי שימש את בית-הספר לעיבוד הנתונים. יש להנחות את כלל המורים בבית-הספר **להשתמש בכלי בית-ספרי אחיד לניתוח כל תוצאות המיצ"ב הפנימי**: מנב"ס/מנבסון או מיצבית (כלי המבוסס על אקסל). כדי להגיע לידי החלטה בית-ספרית יש להביא בחשבון את רמת המיומנות של כלל מורי בית-הספר בכלי העיבוד השונים: השימוש במיצבית מתאים למורים שיש להם שליטה בסיסית בתוכנת אקסל, והשימוש במנבסון מתאים למורים בעלי מיומנות בסיסית בעבודה עם מרכיבים במנבסון.

א. חישוב הציונים באמצעות מנב"ס ומנבסון

מערכות המנב"ס והמנבסון הותאמו להזנת הנתונים של מבחני המיצ"ב הפנימיים, והן כוללות ממשק המאפשר לבית-הספר לקלוט את מבחני המיצ"ב הפנימיים ישירות למנבסון או למנב"ס, לשם הקלדת ציוני המיצ"ב הפנימי. תיעוד הציונים במנב"ס/במנבסון מאפשר לשמור אותם ולשלבם בתכנית ההערכה של בית-הספר. נוסף על כך, תיעוד הציונים במנב"ס/במנבסון מאפשר להפיק דוחות ייחודיים למיצ"ב הפנימי הכוללים השוואה לנתונים הארציים המבוססים על נתוני המיצ"ב החיצוני.

להדרכה ולתמיכה אפשר לפנות למוקד השירות והתמיכה של מינהלת יישומי המנב"ס בימים א'-ה', בשעות 07:30–22:30 (מומלץ לפנות אחרי השעה 15:30), וביום ו' ובערבי חג בשעות 07:30–14:00, בטלפון: **9298111-03**.

דוא"ל לתמיכה: moked-manbas@kishurim.k12.il

אתר האינטרנט של מינהלת יישומי המנב"ס: www.education.gov.il/manbas

ראמ"ה מעמידה לרשות בתי-הספר "מיצבית-כיתתית" ו"מיצבית-שכבתית" לחישוב ההישגים במיצ"ב הפנימי ולמיפוקם. המיצביות שפותחו בעבור כל אחד ממבחני המיצ"ב הפנימי הן קובצי אקסל שהותאמו למבנה הייחודי של כל מבחן. המיצבית הכיתתית מאפשרת לחשב את הציונים של תלמידי הכיתה במבחן המיצ"ב הפנימי, ומספקת תמונת מצב של הישגי הכיתה במבחן. המיצבית השכבתית מספקת נתונים שונים: (1) על הישגי כלל התלמידים בשכבה; (2) על השוואה בין הישגי הכיתות המקבילות במבחן המיצ"ב הפנימי; (3) על השוואה בין נתוני השכבה לנתוני קבוצות ההשוואה הארציות (הנורמות הארציות) המבוססים על נתוני המיצ"ב החיצוני. המיצביות יפורסמו באתר ראמ"ה בכתובת: <http://rama.education.gov.il> בקטגוריה "מיצ"ב פנימי תשע"א" סמוך למועדי המיצ"ב הפנימי.

ג. חישוב הציונים באופן ידני

כדי לחשב את הציונים באופן ידני אפשר להיעזר בדף ריכוז הציונים הידני של כל תלמיד ו/או בדף המיפוי הכיתתי. הדפים הידניים של ריכוז הציונים של כל התלמידים (40 עותקים) וכן דפי המיפוי הכיתתיים מצורפים במעטפה. ראו בעמודים 50-53 דוגמאות לדפים מלאים של ריכוז ציונים, שחושבו בהם כל הציונים של תלמיד אחד, ודוגמאות לדפי ריכוז ציונים ריקים. כלי זה הותאם להעברת המיצ"ב הפנימי, ונועד לאפשר למורי בית-הספר לבדוק את המבחנים בדרך יעילה ונוחה.

להלן הנחיות לבדיקת המבחן ולחישוב הציונים באופן ידני:

1. הנחיות כלליות

- משימת ההכתבה: המחווה מאפשר למורים לאבחן את סוגי השגיאות של התלמידים. סיווג השגיאות אינו מרכיב בחישוב הציון במבחן, ומטרתו לזהות את מוקדי הקושי בפענוח הצופן האלפביתי. בשלב מאוחר יותר תתאפשר השוואה בין מספר השגיאות מכל סוג בכיתה שלך ובין הנתונים של קבוצות ההשוואה שתפרסם ראמ"ה על-סמך תוצאות המיצ"ב החיצוני.
- בדיקת השאלות במבחן לפי המחווה המצורף: אפשרויות הניקוד בכל סעיף ובכל שאלה מוגדרות מראש במחווה ומצוינות בהתאם לכך בדפי ריכוז הציונים. יש לסמן בדפי ריכוז הציונים את הניקוד לכל שאלה או סעיף.
- דין שאלה שלא ענו עליה כדין תשובה שגויה. בשני המקרים יקבל התלמיד אפס נקודות. עם זאת, מומלץ שהמורה ירשום לעצמו את השאלות שהתלמידים לא השיבו עליהן, כדי שיוכל ללמוד מהן על נושאים שהכיתה מתקשה בהם או שלא למדה אותם.

2. הנחיות לחישוב ידני של הציון הכולל בכל אחד מחלקי המבחן

חלק א': הציון הכולל בחלק א' מחושב על-פי סכום הנקודות שצבר התלמיד בכל הנושאים בחלק זה. טווח הציונים נע בין 0 ל-100.

חלק ב': הציון הכולל בחלק ב' מחושב על-פי סכום הנקודות שצבר התלמיד בחלק זה מתוך סך כל הנקודות האפשריות בחלק זה. טווח הציונים גם בחלק ב' נע בין 0 ל-100. מאחר שבחלק ב' מספר פריטי הידע הלשוני קטן מאוד, לא יחושב ציון נפרד להבנת הנקרא ולידע לשוני.

3. הנחיות לחישוב ידני של ציון התלמיד בכל נושא בחלק א' של המבחן

בעבור כל תלמיד יש לחשב את הציון בכל אחד מהנושאים בנפרד. מחשבים את הציון בכל נושא על-פי סכום הנקודות שצבר התלמיד באותו נושא (השאלות בכל נושא מופיעות בנפרד בדף ריכוז הציונים לתלמיד). המיצבית והמנבסון עורכים את החישובים האלה באופן אוטומטי.

4. הנחיות לשימוש בדפי המיפוי הכיתתיים ולחישוב מדדים כיתתיים

- דפי המיפוי הכיתתיים המופיעים בהמשך מתייחסים לשני חלקי המבחן.
- דפי המיפוי הכיתתיים נועדו לאפשר את חישובם של המדדים הכיתתיים ברמת הפריט, ברמת הנושא וברמת הציון הכולל של המבחן. בתום בדיקת המבחנים מומלץ להעתיק את הציונים של כל תלמיד בפריטים המשתייכים לאותו נושא, ואחר כך לחשב את הציון הממוצע של כל התלמידים בכיתה ברמת הפריטים, ברמת הנושאים וברמת המבחן כולו.
- שימו לב כי בדפי המיפוי הכיתתיים הפריטים מסודרים לפי נושאים. דפי המיפוי הכיתתיים מוצגים בחוברת זו לשם דוגמה והם גם מצורפים במעטפה לשימושכם.
- נתוני קבוצות ההשוואה (נורמות ארציות) אינם כוללים עולים חדשים ותלמידים המקבלים תמיכה מתכנית השילוב. לכן, כדי להשוות את הממוצע הכיתתי לנתונים האלה (כאשר הם יתפרסמו), יש לחשב את הממוצע הכיתתי בלי קבוצות התלמידים האלה.

ג.3 השוואה לנתוני קבוצות ההשוואה (נורמות ארציות)

ראמ"ה תפרסם את נתוני קבוצות ההשוואה (כלל בתי-הספר דוברי העברית) על סמך התוצאות של בתי-הספר שנבחנו במבחן המיצ"ב החיצוני. בית-הספר יוכל להשוות את הישגיו להישגים של בתי-הספר דומים. הסברים בנוגע להשוואה זו יפורסמו באתר האינטרנט של ראמ"ה בעוד כמה חודשים. זכרו, אם תחליטו לערוך שינויים כלשהם במבחן (במבנהו, באופן העברתו או באופן הערכתו), לא תוכלו להשוות את ההישגים שלכם לנתוני קבוצות ההשוואה.

דף ריכוז ציונים לתלמיד

חלק א'

דוגמה למילוי דף ריכוז ציונים לתלמיד (לחישוב ידני) – עברית לכיתה ב', חלק א' – מיצ"ב פנימי התשע"א
יש לסמן את מספר הנקודות שקיבל התלמיד בכל שאלה או סעיף בהתאם למפורט במחווה.

שם התלמיד/ה: _____ כיתה: ב

שליטה בצופן האלפביתי															
השאלה												הכתבה			
שאלה 1 – שלב ראשון												א1	ב1	ג1	ד1
												4			3
שאלה 1 שלב שני												סכום			
												ציון לפי טבלת המרה			
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
פענוח מילים															
0	1	2													
0	1	2													
0	1	2													
הציון בנושא <u>19</u>															

השאלה												הבעה בכתב – כתיבת סיפור			
שאלה 1א18												0	1	2	4
												0		2	6
שאלה 2א18												0	1	2	3
												0	1	2	
שאלה 1ב18												0	1	2	
												0	1	2	
שאלה 2ב18												0	1	2	
												0	1	2	
שאלה 3ב18												0	1	2	
												0	1	2	
שאלה 4ב18												0	1	2	
												0	1	2	
הציון בנושא <u>14</u>															

השאלה				ידע לשוני			
שאלה 16א				0	1		
				0	1		
שאלה 16ב				0	1		
				0	1		
שאלה 16ג				0	1		
				0	1		
שאלה 17א				0	1		
				0	1		
שאלה 17ב				0	1		
				0	1		
שאלה 20				0	1		
				0	1		
הציון בנושא <u>8</u>							

הבנת הנקרא											
הבנת הנקרא בטקסט קצר					השאלה						
השלמת משפטים											
0		(2)			שאלה 5א						
0		(2)			שאלה 5ב						
0		(2)			שאלה 5ג						
0	(1)				שאלה 6א						
0	(1)				שאלה 6ב						
(0)	1				שאלה 6ג						
0	(1)				שאלה 7א						
0	(1)				שאלה 7ב						
טקסט שימושי קצר											
0	1	(2)			שאלה 19א						
(0)		2			שאלה 19ב						
0		(2)			שאלה 19ג						
0		(2)			שאלה 19ד						
הציון 16											
הבנת הנקרא בטקסט ארוך					השאלה						
סיפור											
0			(3)		שאלה 7						
0			(3)		שאלה 8						
0			(3)		שאלה 9						
0			(3)		שאלה 10						
(0)				4	שאלה 11						
0				(4)	שאלה 12						
0			(3)		שאלה 13						
0			(3)		שאלה 14						
0				(4)	שאלה 15						
הציון 26											
הציון בנושא 49											

הציון הכולל בחלק א'			$\frac{83}{\text{נק'}}$ = $\frac{8}{+}$ $\frac{14}{+}$ $\frac{19}{+}$ $\frac{49}{\text{הציון בנושא הבנת הנקרא}}$		

דף ריכוז ציונים לתלמיד

דף ריכוז ציונים לתלמיד (לחישוב ידני) – עברית לכיתה ב', חלק א' – מיצ"ב פנימי התשע"א
יש לסמן את מספר הנקודות שקיבל התלמיד בכל שאלה או סעיף בהתאם למפורט במחווון.

כיתה: _____

שם התלמיד/ה: _____

שליטה בצופן האלפביתי															
השאלה															הכתבה
שאלה 1 – שלב ראשון															א1
															ב1
															ג1
															ד1
שאלה 1 – שלב שני															
סכום															
ציון לפי טבלת המרה															
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
פענוח מילים															
0	1	2													שאלה 2
0	1	2													שאלה 3
0	1	2													שאלה 4
הציון בנושא _____															

השאלה								הבעה בכתב – כתיבת סיפור							
שאלה 1א18								0	1	2	3	4	5	6	7
שאלה 2א18								0	1	2	3	4	5	6	7
שאלה 3א18								0	1	2	3	4	5	6	7
שאלה 1ב18								0	1	2	3	4	5	6	7
שאלה 2ב18								0	1	2	3	4	5	6	7
שאלה 3ב18								0	1	2	3	4	5	6	7
שאלה 4ב18								0	1	2	3	4	5	6	7
הציון בנושא _____															

השאלה				ידע לשוני			
שאלה 16א				0	1	2	3
שאלה 16ב				0	1	2	3
שאלה 16ג				0	1	2	3
שאלה 17א				0	1	2	3
שאלה 17ב				0	1	2	3
שאלה 20				0	1	2	3
הציון בנושא _____							

הבנת הנקרא					השאלה
הבנת הנקרא בטקסט קצר					
השלמת משפטים					
0	1	2	3	4	שאלה 5א
0	1	2	3	4	שאלה 5ב
0	1	2	3	4	שאלה 5ג
0	1	2	3	4	שאלה 6א
0	1	2	3	4	שאלה 6ב
0	1	2	3	4	שאלה 6ג
0	1	2	3	4	שאלה 6ד
0	1	2	3	4	שאלה 6ה
טקסט שימושי קצר					
0	1	2	3	4	שאלה 19א
0	1	2	3	4	שאלה 19ב
0	1	2	3	4	שאלה 19ג
0	1	2	3	4	שאלה 19ד
הציון _____					
הבנת הנקרא בטקסט ארוך					
סיפור					
0	1	2	3	4	שאלה 7
0	1	2	3	4	שאלה 8
0	1	2	3	4	שאלה 9
0	1	2	3	4	שאלה 10
0	1	2	3	4	שאלה 11
0	1	2	3	4	שאלה 12
0	1	2	3	4	שאלה 13
0	1	2	3	4	שאלה 14
0	1	2	3	4	שאלה 15
הציון _____					
הציון בנושא _____					

הציון הכולל בחלק א'	הציון הכולל = נק' _____	הציון בנושא ידע לשוני	הציון בנושא הבעה בכתב	הציון בנושא שליטה בצופן האלפביתי	הציון בנושא הבנת הנקרא
ציונים באחוזים לכל נושא	$\frac{(\quad)}{19} \times 100 = __\% $	$\frac{(\quad)}{30} \times 100 = __\% $	$\frac{(\quad)}{49} \times 100 = __\% $		
	ציון בהבנת הנקרא בטקסט קצר (באחוזים)	ציון בהבנת הנקרא בטקסט ארוך (באחוזים)	ציון כולל בהבנת הנקרא (באחוזים)		
	$\frac{(\quad)}{21} \times 100 = __\% $	$\frac{(\quad)}{20} \times 100 = __\% $	$\frac{(\quad)}{10} \times 100 = __\% $		
	ציון בשליטה בצופן האלפביתי (באחוזים)	ציון בהבעה בכתב (באחוזים)	ציון בידע לשוני (באחוזים)		

הציון (נדרש לשימוש בלבד) – ספרי ולא להעביר לאף זוכה שהוא.

דף ריכוז ציונים לתלמיד

חלק ב'

דוגמה למילוי דף ריכוז ציונים לתלמיד (לחישוב ידני) – עברית לכיתה ב', חלק ב' – מיצ"ב פנימי התשע"א

יש לסמן את מספר הנקודות שקיבל התלמיד בכל שאלה או סעיף בהתאם למפורט במחווך.

שם התלמיד/ה: _____ כח' _____ כיתה: ב1

השאלה					הבנת הנקרא בטקסט מידע וידע לשוני
שאלה 1	(4)		2		0
שאלה 2	(4)				0
שאלה 3		3			(0)
שאלה 4	(4)				0
שאלה 5	(4)		2		0
שאלה 6	(4)				0
שאלה 7א			1		(0)
שאלה 7ב			1		(0)
שאלה 7ג			1		(0)
שאלה 8	(4)				0
שאלה 9א			1		(0)
שאלה 9ב			(1)		0
שאלה 9ג			(1)		0
שאלה 10א		(2)			0
שאלה 10ב		(2)			0

ציון כולל	סכום כל הנקודות שהצטברו בחלק ב' של המבחן: <u>30</u> נק' הציון הכולל בחלק ב' של המבחן: $\frac{(30)}{37} \times 100 = 81\%$
-----------	--

הצף נוצר/שולחן ביט-ספרי ולא/הצדקה/אף זויס שהוא.

דף ריכוז ציונים לתלמיד

דף ריכוז ציונים לתלמיד (לחישוב ידני) – עברית לכיתה ב', חלק ב' – מיצ"ב פנימי התשע"א

יש לסמן את מספר הנקודות שקיבל התלמיד בכל שאלה או סעיף בהתאם למפורט במחווין.

שם התלמיד/ה: _____ כיתה: _____

השאלה					הבנת הנקרא בטקסט מידע וידע לשוני
שאלה 1	4		2		0
שאלה 2	4				0
שאלה 3		3			0
שאלה 4	4				0
שאלה 5	4		2		0
שאלה 6	4				0
שאלה 7א			1		0
שאלה 7ב			1		0
שאלה 7ג			1		0
שאלה 8	4				0
שאלה 9א			1		0
שאלה 9ב			1		0
שאלה 9ג			1		0
שאלה 10א			2		0
שאלה 10ב			2		0

ציון כולל	סכום כל הנקודות שהצטברו בחלק ב' של המבחן: _____ נק' הציון הכולל בחלק ב' של המבחן: % _____ = $\frac{(\quad)}{37} \times 100$
-----------	--

הצף נוצר באמצעות מערכת חשבון המבחנים של משרד החינוך.

דף מיפוי כיתתי – עברית לכיתה ב', חלק א' מיצ"ב פנימי התשע"א

הבנת הנקרא													שליטה בצופן האלפביתי								רגיל/ עולה/ משולב			
טקסט קצר – השלמת משפטים וטקסט שימושי													פענוח מילים				1. הכתבה שלב שני		1. הכתבה שלב ראשון					
הציון	19 ד	19 ג	19 ב	19 א	6 ה	6 ד	6 ג	6 ב	6 א	5 ג	5 ב	5 א	הציון בנושא	4	3	2	1	ד1	ג1	ב1	א1		מספר השאלה ממדי ההבנה	שם התלמיד
																								1
																								2
																								3
																								4
																								5
																								6
																								7
																								8
																								9
																								10
																								11
																								12
																								13
																								14
																								15
																								16
																								17
																								18
																								19
																								20
																								21
																								22
																								23
																								24
																								25
																								26
																								27
																								28
																								29
																								30
																								31
																								32
																								33
																								34
																								35
																								36
																								37
																								38
																								39
																								40

יש לרשום את מספר הנקודות שקיבל התלמיד בכל שאלה או סעיף בהתאם למפורט במחווון

הציון הכולל בחלק 'א'	הבעה בכתב							ידע לשוני							הבנת הנקרא														
															טקסט ארוך – סיפור														
	הציון בנושא	18 ב4	18 ב3	18 ב2	18 ב1	18 א3	18 א2	18 א1	הציון בנושא	20	17 ב	17 א	16 ג	16 ב	16 א	הציון בנושא	הציון	15	14	13	12	11	10	9	8	7			
		III	II	II	II	II	II	I		II	I																		
																													1
																													2
																													3
																													4
																													5
																													6
																													7
																													8
																													9
																													10
																													11
																													12
																													13
																													14
																													15
																													16
																													17
																													18
																													19
																													20
																													21
																													22
																													23
																													24
																													25
																													26
																													27
																													28
																													29
																													30
																													31
																													32
																													33
																													34
																													35
																													36
																													37
																													38
																													39
																													40

המקרא של ממדי ההבנה מוצג בעמוד הבא.

ממוצע כיתתי של כל התלמידים: _____
ממוצע כיתתי ללא תלמידים משולבים ועולים: _____

מקרא - ממדי ההבנה:

I - המשמעות הגלויה בטקסט

II - הבנת המשתמע מתוך הטקסט

III - יישום, הערכה וביקורת

דף מיפוי כיתתי – עברית לכיתה ב', חלק ב' מיצ"ב פנימי התשע"א

יש לרשום את מספר הנקודות שקיבל התלמיד בכל שאלה או סעיף בהתאם למפורט במחוו

הציון הכולל בחלק ב'	הבנת הנקרא בטקסט מידע וידע לשוני															שם התלמיד
	10 ב	10 א	9 ג	9 ב	9 א	8	7 ג	7 ב	7 א	6	5	4	3	2	1	
						III	I	I	I	II	I	I	I	II	I	
																1
																2
																3
																4
																5
																6
																7
																8
																9
																10
																11
																12
																13
																14
																15
																16
																17
																18
																19
																20
																21
																22
																23
																24
																25
																26
																27
																28
																29
																30
																31
																32
																33
																34
																35
																36
																37
																38
																39
																40

המקרא של ממדי ההבנה מוצג בעמוד הבא.

ממוצע כיתתי של כל התלמידים: _____
ממוצע כיתתי ללא תלמידים משולבים ועולים: _____

מקרא – ממדי ההבנה:

I – המשמעות הגלויה בטקסט

II – הבנת המשתמע מתוך הטקסט

III – יישום, הערכה וביקורת

פרק ד': הפקת תועלת מהמבחן

הקדמה

המדריך שלהלן נועד לסייע למורים בתהליך הפקת תועלת מהמבחן באמצעות ניתוח שאלות, הגדרת הכישורים הנדרשים מהתלמידים על מנת לענות על כל שאלה, מאפייני טקסט המשפיעים על ההבנה, והצגת שגיאות של תלמידים אשר נאספו מכמות גדולה של מבחנים, זאת לצורך יצירת הכללות והצעת אסטרטגיות להתמודדות עם קשיים דומים בתהליכי ההוראה. מבחני המיצ"ב הנערכים מדי שנה בבתי הספר בארץ מהווים הזדמנות מצוינת לפיתוח השתמעויות להוראה כדי להתגבר על הקשיים של התלמידים.

המדריך יכול לעזור למורים לאפיין את קשיי התלמידים ואת שגיאותיהם בשלב בדיקת המבחנים וכן בשלב תכנון ההוראה לאור המבחן. כמו כן פרק זה של הפקת תועלת יכול לשמש בסיס ללמידה ולהתמקצעות של המורים.

א. מה כולל המדריך?

המדריך כולל את מרבית שאלות המבחן ואת המחווניים לבדיקתן, וכן דוגמאות אותנטיות לתשובות שגויות אופייניות של תלמידים. תשובות התלמידים מובאות במסמך כלשונן, ללא כל עריכה. ניתוח השאלות והתשובות מלווה בהפניות לתכנית הלימודים במקומות הרלוונטיים. כמו כן המדריך כולל ניתוח של השאלות וניסיון להבין את מקורן של השגיאות. מוצעות אף השתמעויות להוראה המבוססות על ניתוח השאלות והשגיאות.

מבחני המיצ"ב כוללים מספר גדול של שאלות. במיפוי המצורף נכללות רק השאלות המופיעות בפרק "הפקת תועלת מן המבחן".

ב. מבנה המדריך

השאלות המופיעות במדריך מדגימות קשיים אופייניים, והן מסודרות על פי סדר הופעתן במבחן.

העיסוק בכל שאלה הנו במתכונת קבועה:

- הצגת השאלה כפי שהיא מופיעה במבחן
- ניתוח השאלה, כולל ממד ההבנה על פי המפרט, דרישות השאלה ולעתים גם מאפייני טקסט המשפיעים על ההבנה, ודירוג הקושי של השאלה. דירוג הקושי נקבע על פי אחוז המשיבים נכון על השאלה במבחן החיצוני בתשע"א לפי החלוקה הזאת:

אחוז המשיבים נכון*	דרגת הקושי
85% ומעלה	1 (קל ביותר)
84%—65%	2
64%—40%	3
39%—20%	4
19% ומטה	5 (קשה ביותר)

* לא כולל תלמידי שילוב ועולים חדשים

שאלה נחשבת קשה (דירוג 5) אם רק תלמידים מעטים הצליחו להשיב עליה נכון, וקלה (דירוג 1) אם רוב התלמידים הצליחו להשיב עליה נכון. מדד זה מובא כאן על מנת לאפשר למורים להעריך את המצב הלימודי של תלמידיהם בהשוואה להצלחה הכוללת בכל שאלה. (מידע זה יעודכן במועד מאוחר לאחר איסוף הנתונים ממיצב תשע"א)

- תשובה נכונה מתוך המבחן של המבחן
- תשובות שגויות של תלמידים אשר מובאות כלשונן, ללא עריכה וללא תיקון שגיאות כתיב
- ניתוח משוער של השגיאות
- השתמעויות להוראה – תובנות והמלצות בעקבות הנלמד מניתוח השאלה ומן התשובות השגויות

ג. רעיונות לשימוש במדריך

אפשר להיעזר במדריך בכמה דרכים:

- רצוי להביא לכיתה דוגמאות לתשובות שגויות ולנתח אותן עם התלמידים.
- לפני בדיקת המבחנים, כדאי לקרוא ולהכיר טעויות אופייניות של תלמידים. כך הבדיקה תהיה מכוונת יותר ובמהלכה יוכלו המורים להיעזר בניתוח השגיאות המוצע כאן.
- חשוב להיעזר במדריך לקראת בנייה של תכנית עבודה, לצד מיפוי וניתוח של הישגי התלמידים. כדאי ללמוד את ההמלצות המופיעות במדריך ולהתאימן לכל תלמידי הכיתה או לתלמידים מסוימים באופן פרטני.
- השימוש במדריך יסייע לקידום הידע המקצועי בתחום הוראת הבנת הנקרא ובתחומי הדעת רבי המלל, כמו למשל הכרת סוגי שאלות, סוגי שגיאות, סוגות שונות של טקסטים וכדומה.

שם הטקסט ומקורו: מי הקיש על הדלת שלי

שאלה 7

השאלה	כותרת הסיפור היא "מי הקיש על הדלת שלי?" מי באמת הקיש על הדלת?
המחונן	תשובה המציינת שהציפור היא שהקשה באמת על הדלת. הערה: תשובה שתכלול מידע נוסף מן הסיפור, כמו לדוגמה: "ציפור שיש לה קן ובו גוזלים הקשה על הדלת", תיחשב תשובה נכונה.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשמעות הגלויה. איתור מידע מפורש בטקסט. הסיפור מתחיל בשאלה "מי הקיש על הדלת?". רק לאחר קריאה של כמחצית הסיפור מגלה הקורא את התשובה לשאלה זו, אשר כתובה באופן גלוי: "במרפסת...עמדה הציפור והקשה". השאלה מי הקיש על הדלת היא השאלה המרכזית שנשאלת בסיפור, וזוהי גם השאלה שמירי ואורית שואלות את עצמן. עיקר העלילה סב סביב שאלה זו, וסביב ניסיונותיהן של הילדות למצוא לה תשובה. קורא אשר מתחיל לקרוא את הסיפור יחפש תשובה לשאלה זו, גם אם הוא לא נשאל על כך באופן מפורש, מפני שהשאלה מופיעה כבר בשם הסיפור. בסיפור זה, גם הציפור וגם הילדות דופקות על הדלת, אך השאלה מכוונת את הקורא לקשר בין השאלה בכותרת לנקישות הציפור ולא לייחס את הנקישות לילדות.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
אף אחד	ייתכן שהתלמיד לא הבין את הסיפור או את השאלה.
הילדות	התלמיד מייחס את הדפיקה בדלת לילדות כנראה מפני שבסיפור מצוין שהילדות יצאו והדלת נטרקה, וכשהן ניסו להיכנס לביתן ולא הצליחו, הן דפקו על הדלת. ייתכן גם שהתלמיד סבר שהמילה באמת המופיעה בשאלה מכוונת לפעולה שהתקיימה במציאות, ולכן בחר לכתוב שמי שבאמת דופק על דלת אלו הילדות ולא הציפורים.

השתמעויות להוראה

- זיהוי כותרות המנוסחות בצורת שאלה וניצולן בבניית תוכן הטקסט:
כותרות של סיפורים ושל טקסטים מידעיים מנוסחות לעיתים כשאלות, למשל סיפורים המעמידים במרכזם שאלה על תופעה: "מדוע לנרקיס יש כתר?". הסיפור יתאר ויסביר תופעה זו ובעצם ייתן תשובה לשאלה (זהו הסיפור האטיולוגי).
בסיפור שלפנינו הכותרת מנוסחת כשאלה ומציגה את הבעיה-הסיבוך של הסיפור: מישוהו הקיש בדלת, ואנו לא יודעים מי זה. השתלשלות האירועים בסיפור מובילה לפתרון הבעיה. הסיפור מתחיל בשאלה המכתיבה לקורא את מטרת הקריאה הראשונית כבר מתחילת הקריאה. הקורא שואל את עצמו מי הקיש על הדלת, וחותר לגלות את התשובה.
- בקריאת טקסטים ספרותיים ומידעיים ניתן להתייחס לכותרת בשלבים השונים של קריאת הטקסט. ניתן לקרוא את הכותרת **לפני** קריאת הטקסט, וכך היא מסייעת לקורא הטקסט להעלות ידע קודם לפתח ציפיות לקראת קריאת הטקסט. למהלכים אלה תפקיד מרכזי בבניית ההבנה של הטקסט.
ההתייחסות לכותרת **לאחר** קריאת הטקסט יכולה לשמש כאמצעי בקרה על ההבנה ויכולה לסייע לקורא לגבש את הבנתו את הטקסט.
- הכותרת הינה אחד מהאמצעים היוצרים **לכידות** בטקסט, לכן קריאת הכותרת לפני קריאת הטקסט יכולה לסייע לקורא להבין את הקשרים בין החלקים השונים של הטקסט.
- כדי להבין מי דפק על הדלת על הקורא לעקוב אחר רצף האירועים בסיפור (הישג מס' 6) ולהבין את קשרי הסיבה והתוצאה ביניהם. ניתן לתרגל זאת באמצעות שיחזור הסיפור ושאלות כגון מה קרה לפני? מה קרה אחרי? מה גרם למה?

שאלה 8

השאלה	בתחילת הסיפור מירי לא האמינה שמישהו בא אליהם. לפי מה אפשר להבין זאת? הקיפו את התשובה הנכונה. 1. "בואי, אורית, נלך לראות מי זה?" 2. "לא יכול להיות! כולם עדיין ישנים!" 3. "טוק-טוק" - מישהו הקיש ולא הפסיק. 4. "מי שם?" לחשה. לא היתה תשובה.
המחווה	2. "לא יכול להיות! כולם עדיין ישנים!"
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשתמע מתוך הטקסט, הבנת רעיון מרכזי המשתמע מהטקסט. על התלמיד להבין את משמעות הביטוי "לא יכול להיות", ביטוי שגור בשפה המדוברת. כאשר מדובר בצרוף של שתי המילים – "לא יכול" פירושו הצרוף הוא "לא מסוגל", אך כאשר מתווספת המילה "להיות", המשמעות משתנה ל"לא יתכן". שאלה זו דורשת מהתלמיד להבין את כוונת דבריה של אחת הדמויות בסיפור, וכן להבין רעיון העולה מן הסיפור הקשור לסקרנותה של אורית, האחות הקטנה, ולדרך שבה מירי, האחות הגדולה, מגיבה לדבריה. על הקורא להבין את דבריה של מירי על רקע האווירה שבסיפור. אורית הצעירה חשה מתח וסקרנות ורצתה לפתור את "התעלומה", מירי האחות הגדולה מצטרפת אליה רק בשלב מאוחר יותר.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
בואי אורית נלך לראות מי זה?	משפט זה מעיד כי הילדות דווקא האמינו שמישהו בא ולכן הלכו לבדוק מי זה.
מאין אתן באות? התפלאו ההורים.	משפט זה מתאר את תגובת ההורים ולא את תגובתה של מירי. ייתכן שתלמיד בחר במסיח זה בגלל המילה התפלאו. פליאה בדרך כלל מתקשרת לחוסר אמונה.

השתמעויות להוראה

- מומלץ לשוחח עם התלמידים על האווירה בסיפור במיוחד בחלקים הראשונים שלו : מהן התחושות המתעוררות בהם בעת הקריאה? מהם האירועים או התיאורים הכתובים בסיפור אשר יוצרים אווירה זו? לדוגמה, אווירת מתח וייתכן שאווירת פחד - הילדות נשארו מחוץ לבית, ניגוד בין השקט השורר בבוקר לבין הנקישות החזקות, מסתורין – מישהו מקיש בדלת ולא יודעים מי זה, מירי לא מאמינה שמישהו הגיע. מומלץ לבקש מהתלמידים לעגן את דבריהם בציטוטים מן הטקסט.
- ניתן לנסות לקשר את הסיפור לעולמם של התלמידים ולהשוות עם סיטואציות אישיות ולאירועים שקרו להם ולא היה ניתן להבינם. מה הייתה תגובת המבוגרים בסביבה? מה היו התחושות שהתעוררו בשעת האירוע? כיצד האירוע הסתיים?
- כאשר מלמדים ביטויים וצרופים יש לשים לב לעובדה שמשמעות המילים משתנה בצרופים שונים. עובדה זו יכולה לפגום בהבנתם של הקוראים את הטקסט, לכן מומלץ לבדוק שהתלמידים מבינים את משמעות כל המילים שבצרוף, ובנוסף לבדוק את המשמעות הנוצרת מהחיבור ביניהם.

שאלה 9

השאלה	אורית ואחותה יצאו לחדר המדרגות ונשארו בחוץ. מדוע הן נשארו בחוץ?
המחווה	תשובה שיש בה התייחסות לדלת שנטרקה, לדוגמה: • הדלת נסגרה. • הדלת ננעלה. • הדלת נטרקה מהרוח. הערה: תשובה שיש בה התייחסות לדלת שנטרקה ובנוסף התייחסות לסיבה לכך שהילדות לא רצו להעיר את ההורים, תיחשב תשובה נכונה. לדוגמה: – הדלת נטרקה והם לא רצו להעיר את ההורים.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת משמעות גלויה בטקסט. הבנת קשר לוגי של סיבה ותוצאה. במשפט "הרוח טרקה אותה והבנות נשארו בחוץ" יש קשר בין סיבה ותוצאה, ללא מילת קישור המצביעה על קשר לוגי זה. סדר התרחשות האירועים הוא: סיבה ולאחר מכן תוצאה. כמו כן, התלמיד נדרש להבין את משמעות המילה "טרקה". התלמיד יכול להיעזר באופן הניסוח של השאלה כדי לאתר את המידע הרלוונטי לתשובה בטקסט, משום שהוא מנוסח באופן דומה לניסוח השאלה.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
הם שמעו נקישות ורצו לראות מי זה.	תלמיד שכתב תשובה זו הבין מדוע הבנות יצאו החוצה, אך לא הבין מדוע הן נשארו בחוץ
אורית ואחותה יצאו לחדר המדרגות ונשארו בחוץ כדי לראות מי דופק על הדלת.	תשובה זו דומה לקודמתה, גם היא סבירה - התלמיד הסיק שהבנות יצאו החוצה כדי לבדוק מי מקיש על הדלת ונשארו בחוץ כדי לראות. ייתכן שהתלמיד לא חזר אל הטקסט לבדוק את השתלשלות האירועים, משום שהאירוע של טריקת הדלת חסר ולכן התלמיד לא הצליח להבין את הקשר הנכון בין הסיבה והתוצאה.

השתמעויות להוראה

- הבנת הקשר הלוגי בין סיבה ותוצאה נחוץ להבנת טקסטים רבים. הבנת קשרים לוגיים אלה נשענת על ידע לשוני וידע קוגניטיבי ולכן תכנון מהלכי ההוראה של קשרי סיבה ותוצאה צריך להתחשב בכמה גורמים. לדוגמה:
 - האם הקשר הלוגי סמוי או גלוי?
 - האם קיימת מילת קישור המרמזת על הקשר?
 - האם הסיבה סמוכה לתוצאה או שהיא מופיעה במרחק רב ממנה?
 - האם יש סיבה אחת לתוצאה אחת או כמה סיבות לתוצאה אחת או להפך?
 - האם יש סיבות או תוצאות אשר יכולות ליצור הטיה בהבנה?
 - האם נדרש ידע קודם כדי להבין את הקשר?
- הבנת קשר לוגי של סיבה ותוצאה נשענת גם על הבנת השתלשלות רצף אירועים, לכן מומלץ לשחזר עם התלמידים את רצף האירועים. ניתן ללוות תהליך מחשבתי זה במארגן גרפי, כגון תרשים שיכלול: "סיבה", ציור של חץ ו"תוצאה". הייצוג הוויזואלי יציג באופן יעיל את הקשרים ויאפשר לחזור ולבדוק את נכונות רצף האירועים. לדוגמה, בסיפור "מי הקיש על הדלת שלי", השתלשלות האירועים היא כזאת: הילדות שמעו נקישות... (קרו עוד כמה אירועים) הן יצאו לחדר המדרגות לבדוק מי מקיש על הדלת, הרוח טרקה את הדלת, והבנות נשארו בחוץ.

שאלה 10

השאלה	בסיפור כתוב "ברגע זה ממש שוב הדהדו בבית נקישות." מה פירוש המילה הדהדו במשפט הזה? הקיפו את התשובה הנכונה. 1. נדנדו 2. התחילו 3. נשמעו 4. צלצלו
המחווה	3. נשמעו
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשתמע מתוך הטקסט. הבנת מילה על פי ההקשר. התלמיד נדרש להבין פועל במשלב גבוה, השימוש בפועל הדהד נדיר בכיתה ב'.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
4. צלצלו	ייתכן שהתלמיד שבחר במסירה זה נעזר באסטרטגיה של פירוש על פי ההקשר הטקסטואלי. בטקסט נעשה שימוש במילים רבות הקשורות לרעש הנקישות, לשמיעת הנקישות, המילה "צלצלו" שייכת לאותו שדה סמנטי, וייתכן שזאת הסיבה לכך שהתלמיד סבר שזהו הפירוש הנכון. סיבה נוספת לכך שהתלמיד בחר במסירה זה יכולה להיות משום שהפעלים "הדהד" ו"צלצלו" הם פעלים מרובעים בעלי אותה תבנית.

השתמעויות להוראה

- ניתן להיעזר בהמלצות המובאות בשאלה 2 בטקסט המידעי.
 - המטלות העוסקות בהבנת מילים מתוך טקסט עניינן בתרגול אסטרטגיות מגוונות להבנת מילים חדשות. מומלץ למורה לתת את הדעת לדרכי ההוראה שבאמצעותן אפשר להפוך את המילים הללו לחלק מאוצר המילים של התלמיד.
 - תוכנית הלימודים בחינוך הלשוני מתייחסת לכך: "הבחנה בקשרי משמעות בין מילים...הכרה ושימוש בביטויים ניבים..." (הישג מס' 8).
 - גם תוכנית ההוראה להטמעת יעדי החינוך הלשוני בכתות ג-ד, אשר נגזרת מתוכנית הלימודים ומבוססת על מחקר עדכני בינלאומי (הוצאת משרד החינוך, האגף לחינוך יסודי והמזכירות הפדגוגית, הפיקוח על הוראת העברית, תש"ע) מעלה את הצורך בהרחבת אוצר המילים של התלמיד. מומלץ לאמץ את העקרונות והפעולות היישומיות המובאות בה.
 - דוגמאות לפעילויות מומלצות: לקיים בכיתה תהליכי הוראה מפורשים להרחבת אוצר מילים.
 - ליצור הזדמנויות לשימוש במילה החדשה בארבעת אופנויות השפה; דיבור, האזנה, קריאה וכתבה.
 - ליצור מילון אישי או כיתתי שיכיל את המילים החדשות.
 - לשוחח עם התלמידים על דרכים שיסייעו להם לזכור את המילה – לאפשר לתלמידים להציע מגוון דרכים ולחשוב איזו דרך מתאימה להם.
 - להמליץ את הדרך-האסטרטגיה שסייעה לתלמיד למצוא את פירוש המילה.
- המלצות נוספות:
- להסביר את המילה במילים פשוטות שהתלמידים מבינים.
 - לציין מילים נרדפות למילה שנלמדה.
 - לציין מילים השייכות לאותו שדה סמנטי.
 - לציין מילים השייכות לאותה משפחת מילים.
 - להביע את המילה באמצעות ציור.
- כדאי לזכור שחשיפה למילים במשלב גבוה נעשית בעיקר באמצעות קריאה.

שאלה 11

השאלה	מה קרה אחרי מה? כתבו מספר ליד כל משפט לפי הסדר הנכון בסיפור. הילדות יצאו לחדר המדרגות ונשארו מחוץ לבית. ☐ הילדות התעוררו לקול נקישות. ☐ הילדות גילו מי דופק על דלת המרפסת. ☐ הילדות פתחו את דלת הכניסה. ☐ הילדות וההורים חיפשו בכל החדרים בבית. ☐
המחווה	תשובה הכוללת את כתיבת המספרים בסדר הזה : 3 1 5 2 4
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשתמע מתוך הטקסט. הבנת קשרים לוגיים שאינם מפורשים בטקסט, לרבות רצף כרונולוגי. התלמיד נדרש להבין את הסיפור הבנה כוללת, כדי שיוכל לסדר את המשפטים הכוללים את האירועים העיקריים בסיפור השלם. (לעיתים קיימת דרישה להתייחס לאירועים המצויים רק בחלק מהסיפור). התלמיד נדרש לקרוא את כל המשפטים ולהחליט מהו הסדר הנכון של ההתרחשויות הקורות בהם. יש מספר רב של אירועים שאינם באים לידי ביטוי במשפטים שבשאלה, והתלמיד צריך להשלים את המידע החסר כדי לוודא שהוא מסדר את המשפטים ברצף הנכון.

השתמעויות להוראה

שאלות שבהן התלמיד נדרש לסדר משפטים ברצף יכולות להיות בעלות דרגות קושי שונות. סידור ברצף של כמה אירועים הקשורים רק לחלק מהטקסט ידרוש הבנה מקומית של פסקה אחת או יותר ויהיה בדרגת קושי נמוכה יותר, אך סידור משפטים המתבסס על הבנת הסיפור בשלמותו ידרוש הבנה של יחידת תוכן גדולה יותר ולכן רמת הקושי תהיה גבוהה יותר.

גורמים נוספים אשר משפיעים על רמת הקושי של השאלה הם :

אופן ניסוח המשפטים – המשפטים שאותם צריך לסדר יכולים להופיע בטקסט בניסוח שונה, למשל בניסוח מכליל.

לעיתים המשפטים שיש לסדר אינם מתארים אירועים מרכזיים ובולטים בסיפור.

לפיכך, רצוי לתרגל עם התלמידים שאלות מסוג זה בדרגות קושי שונות.

שאלה 12

השאלה	מה החליטו הילדות לעשות כדי שהציפור תחזור למרפסת?
המחווה	תשובה המתייחסת להחלטת הילדות להתחבא כדי שהציפור לא תראה אותן, לדוגמה: - להתחבא בשקט. או: תשובה המתייחסת להחלטת הילדות שלא להתקרב לציפור, לדוגמה: - להיכנס הביתה - להיות בשקט.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשתמע מתוך הטקסט כדי להבין את המשפט "הציפור תבוא רק אם היא לא תראה אותנו", אמרה מירי, 'בואי נתחבא.', "נדרשת הבנת קשר לוגי גלוי של <u>תנאי</u>: הציפור תבוא אם היא לא תראה אותן, ובהמשך המשפט נדרשת גם הבנת קשר לוגי של <u>סיבה</u> – מדוע הבנות צריכות להתחבא. גם המבנה התחבירי של המשפט יכול ליצור אתגר לתלמיד- דבריה של מירי אינם מובאים ברצף "הציפור תבוא רק אם היא לא תראה אותנו", אמרה מירי" התלמיד יסיק שאלו דבריה של מירי, אך המשפט ממשיך: "בואי נתחבא" - התלמיד צריך להסיק שגם אלה דבריה של מירי. ניסוח פשוט יותר היה יכול להיות: "הציפור תבוא רק אם היא לא תראה אותנו, בואי נתחבא אמרה מירי". בשאלה זו תיתכן תשובה נוספת שיש בה פרשנות מסוימת. התלמיד נדרש לבסס את פרשנותו על דבריה של מירי "בואי נתחבא" ועל הבנת רעיון מרכזי בטקסט הקשור לפחד של הציפור מבני-אדם אף שבנתה את קינה במרפסת הבית, וכיצד על בני הבית לנהוג כדי שלא להפחיד אותה. כדי לענות תשובה שכזו, התלמיד צריך להבין את ההתנהגות והמניעים של הדמויות בסיפור.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
הילדות החליטו לקוות שהציפור תחזור	החזרה של הציפור למרפסת מוזכרת פעמיים, בפעם הראשונה כאשר הילדות הבינו שהן צריכות להתחבא ובפעם השנייה בסוף הסיפור כשנכתב שאורית הביטה מדי יום בקן וראתה איך הציפור מאכילה את הגוזלים שלה, עד שהקן נעזב. כנראה שהתלמיד מניח בטעות שהשאלה מתייחסת לפעם השנייה של עזיבת הקן.
נתנו לה אוכל	התלמיד עשה שימוש בידע חוץ-טקסטואלי הקשור לטיפול של אנשים בבעלי-חיים, או בידע הקשור לעובדה שכאשר מאכילים בעלי-חיים הם חוזרים למקום שבו מצאו מזון.
לקרוא לציפור	התלמיד הבין את השאלה וכתב מה החליטו הבנות לעשות, אך תשובה זו מעידה על אי הבנת המניעים של הדמויות או לחלופין על חוסר הצלחה באיתור מידע גלוי בטקסט והבנת קשר של סיבה ותוצאה.

השתמעויות להוראה
כדי לפתח הבנה של טקסטים ספרותיים על המורה לאפשר לתלמידים בין היתר התנסויות מגוונות בקריאה תוך כדי זיהוי דמויות וקורותיהן וביטוי עמדה אישית כלפיהן. תוכנית הלימודים הישג מס' 6 ועמודים 56-60 מפרטים בהרחבה את העיסוק בטקסט הספרותי.

שאלה 13

השאלה	השלימו : בסוף הספור מירי ואורית הבינו שהציפור הגיעה למרפסת הבית כדי _____.
המחווה	תשובה המציינת את התכלית לבואה של הציפור למרפסת או את הסיבה לתשובה : הקינן או האכלת הגוזלים או העובדה שכבר יש לה קן במרפסת, או תשובה המתייחסת לבחירת המרפסת למקום קינן, לדוגמה : • למצוא מקום חם ובטוח לקינן. • לגדל את הגוזלים שלה במרפסת.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשתמע מתוך הטקסט : הבנת רעיון מרכזי המשתמע מן הטקסט. כדי להבין את הרעיון, על התלמיד לקשר בין הפעולות של הציפור לבין ידע קודם שיש לו אודות הקשר בין ציפורים וגוזליהם. על התלמיד להבין את מניעיה של הציפור לחזור למרפסת.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
להיכנס הביתה	ייתכן שהיה ניתן לקבל תשובה זו כנכונה אם השאלה לא הייתה מפנה לסוף הסיפור, משום שבפעם הראשונה שהציפור הגיעה למרפסת היא רצתה להיכנס לבית (המרפסת היא חלק מהבית). בסוף הסיפור יש תאור של הטיפול בגוזלים, ולכן ניתן להבין שהציפור הגיעה למרפסת בגלל הגוזלים.
להזהיר	בפסקה האחרונה מצוין שמירי חשבה שהציפור הקישה על החלון כדי להזהיר שלא להתקרב לקן. ייתכן שמשפט זה גרם לתלמיד להגיע למסקנה הלא נכונה.

השתמעויות להוראה
ראו המלצות לשאלה 12.

שאלה 14

השאלה	מה חשבה אורית כאשר הגוזלים גדלו והקן נעזב?
המחווה	תשובה המביעה תקווה שהציפור/שהגוזלים תחזור/יחזרו בשנה הבאה למרפסת, או המביעה צער על עזיבת הציפור/הגוזלים, לדוגמה: - חבל שהגוזלים עזבו, הלואי שיחזרו למרפסת. - אולי הגוזלים ישובו בשנה הבאה.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשתמע מתוך הטקסט. הסיפור מסתיים במשפט "אני מקווה שבשנה הבאה תחזור הציפור למרפסת", אמרה אורית בליבה. "התלמיד יכול לצטט את התשובה מהסיפור על ידי איתור המידע בטקסט. המחווה מאפשר גם קבלת תשובות עם פרשנויות אחרות (כמו בשאלה 12) המתבססות על דבריה של אורית "אני מקווה שבשנה הבאה הציפור תחזור" ועל הבנת רעיון מרכזי בסיפור הקשור לדאגה של הילדות לציפור. כדי לענות תשובה מסוג זה, התלמיד צריך להבין את ההתנהגות והמניעים של הדמות בסיפור. על התלמיד להבין ביטוי במשלב לשוני גבוה – "אמרה בליבה".

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
שהם יבנו קן אחר במקום אחר	התלמיד העלה אפשרות סבירה שהציפור תבנה קן במקום אחר, כלומר הוא הבין את השאלה והבין את העובדה שהציפור עזבה את הקן, אך הוא התעלם מדברי אורית שהיא מקווה שהציפור תחזור בשנה הבאה.
אורית חשבה כאשר הגוזלים גדלו והקן נעזב שהם עפו רחוק	תשובה זו דומה לקודמתה, משום שהמחשבה שהציפורים עפו רחוק סבירה, אך היא לא נוגעת בעיקר – התלמיד לא התייחס למניעה ולמחשבותיה של הדמות, ולא ביסס את תשובתו על דברי אורית.

השתמעויות להוראה

- מומלץ לשוחח עם התלמידים על הדמויות וקורותיהן בסיפור (הישג מס' 6). ניתן להרחיב בשיחה זו את ההתייחסות למעשים, לדברים שנאמרו, למחשבות ולקשרים עם דמויות אחרות, וכך להבהיר באופן מעמיק יותר את מחשבותיהן של הדמויות.
יש להבחין בין הבנת מעשיה של הדמות על פי אירוע אחד בסיפור ובין הבנה המתבססת על כמה אירועים, כמו בסיפור שלפנינו, המאפשר בנייה של אפיון הדמות במהלך הסיפור, ולא רק על פי אירוע יחיד.
(לפי תוכנית הלימודים, תלמידים בכיתה ב' אינם צריכים לדעת לאפיין את הדמות על פי מעשיה, דבריה, מחשבותיה וקשריה עם דמויות אחרות, אך הכרות של המורה עם הרכיבים הללו תאפשר לו/ה "לנווט" את השיחה עם התלמידים לכיוון פיתוח ההבנה של הדמויות בסיפור.
- מומלץ לבקש מהתלמידים לעגן את תשובותיהם ואת הפרשנויות שלהם בציטוטים מן הטקסט.

שאלה 15

השאלה	לפי הסיפור, כשאורית פתחה את דלת המרפסת, הציפור נבהלה וברחה. מה דעתכם על המעשה של אורית? הסבירו את תשובתכם לפי הסיפור.
המחווה	תשובה הכוללת את דעת התלמיד, גם אם היא כתובה באופן שאינו מפורש, והסבר מתאים, לדוגמה: • יפה, היא היא רצתה להסתכל על הציפור ולא להבהיל את הציפור. • רע, כי היא לא יכולה להישאר עם הגוזלים. • לא היה יפה, כי זה צער בעלי חיים ולא יהיה מי שיאכיל את הגוזלים. • טוב, כי זה יכול לשבור את דלת מרפסת הזכוכית. • בסדר, כי היא לא רצתה להפחיד את הציפור. • בסדר, כי היא רצתה לגלות מאיפה הרעש.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	יישום, הערכה וביקורת. התלמיד נדרש להביע את דעתו על המעשה של אורית ולתת פרשנות למניעיה לפתוח את הדלת. הפרשנות צריכה להתבסס על הבנת ההתנהגות של אורית והבנת המניע שלה לפתוח את הדלת. הבנת התנהגותה של אורית בסיפור מתבססת על הסיפור עצמו ועל ידע קודם ממקורות מגוונים כגון סיפורים, התנסויות, צפייה בסרטים ועוד. התלמיד צריך לבצע אינטגרציה של המידע המצוי בטקסט (המופיע לעיתים בחלקים שונים של הטקסט) עם ידע קודם. אפשר לקבל תשובות שונות, כל עוד הן מנומקות בנימוקים סבירים. התלמיד נדרש לכתוב ולנסח טקסט שבו הוא מביע את דעתו ונותן לה הסבר.

השתמעויות להוראה
• לאפשר לתלמידים התנסויות בשאלות המאפשרות הסקת מסקנות מעבר לטקסט, שאלות שמערבות קישור ושימוש בידע חוץ-טקסטואלי. • כתיבה על פי דרישות השאלה – יש ללמד את התלמידים לזהות את רכיבי המבנה הנדרשים בתשובה על פי ניסוח השאלה, כמו למשל בשאלה זו: הבעת דעה שלאחריה הסבר.

השאלה	בבית הספר תלו מודעה. קראו את המודעה וענו על השאלות. בואו לחגוג את יום ההולדת במוזיאון המדע! <u>בתוכנית:</u> • שעשועי בלונים: לילדים בני 5-6 • משחקי אור: לילדים בני 7-8 • משחקי קסמים: לילדים בני 9-11 וגם מתנות: • כרטיס כניסה חינם למוזיאון – לילדים שחוגגים יום הולדת • חולצה - מתנה לכל ילדה וילד. השאלות א. לפי המודעה, איפה מציעים לחגוג יום הולדת? ב. מה שם הפעילות שמציעים לילדים בני 7-8? ג. גילה בת ה-10 הגיעה למוזיאון לחגוג את יום הולדתה. איזו פעילות מתאימה לה? ד. איזו מתנה מקבלים כל הילדים?
המחווה	א. כתיבת המילים במוזיאון המדע/מוזיאון המדע/מוזיאון מדע. ב. כתיבת המילים משחקי אור. ג. כתיבת המילים משחקי קסמים/קסמים. ד. כתיבת המילה חולצה/חולצות. הערה: תשובה המציינת שכל הילדים מקבלים חולצה ובנוסף שהילדים החוגגים יום הולדת מקבלים גם כרטיס כניסה חינם, תיחשב תשובה נכונה. הערה לשאלה 19, סעיפים א, ב, ג, ו-ד: העתקת התשובות בשגיאות כתיב (למשל: מסחקי אור, חולצה) תיחשב תשובה נכונה.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת טקסט שימושי קצר. <u>שאלה א:</u> רמת הנגישות אל המידע גבוהה. יחידת התוכן שאליה צריך להתייחס הקורא היא משפט. המידע מצוי במשפט הפותח את הטקסט. המילים "לחגוג יום הולדת" מצויות בשאלה ובתשובה.

התלמיד נדרש להכיר את המילה "מציעים" ולהבין משמעותה בהקשר זה. <u>שאלה ב</u>: התשובה מצויה באופן גלוי בטקסט, אך נדרשת הסקת מסקנות בשל ניסוח השאלה השונה מהניסוח בטקסט. על התלמיד להסיק שמשחקי אור הם פעילות. עליו להבין קשר של פירוט והכללה. "פעילות" זוהי ההכללה. "שעשועי בלונים, משחקי אור ומשחקי קסמים" הם הפירוט. על התלמיד לבחור מבין הפעילויות המצוינות בטקסט את הפעילות המתאימה לגיל 7-8. ציון הגיל בשאלה ובטקסט מסייע באיתור המידע. <u>שאלה ג'</u>: במודעה ההיגד מנוסח בהכללה - "משחקי קסמים: לילדים בני 9-11", ואילו השאלה מתייחסת למקרה פרטי, לגילה, שהיא בת 10. התלמיד צריך להסיק שגילה משתייכת לטווח הגילאים 9-11, ולכן הפעילות המתאימה לה היא משחקי קסמים. <u>שאלה ד'</u>: הבנת המידע הגלוי, אם כי נדרשת הסקת מסקנות פשוטה בשל הניסוח השונה של הטקסט והשאלה; בשאלה שואלים לגבי כל הילדים, ואילו בטקסט כתוב "לכל ילד וילדה". התלמיד נדרש להבין את השימוש בביטוי "כל ילד וילדה". התלמיד נדרש להבין שבטקסט זה "ילדים חוגגים" הם הילדים "בעלי השמחה" ולא כלל הילדים המשתתפים בחגיגה (הבחנה זו לא תמיד נשמרת, ראו דוגמה בהמשך). על התלמיד להכיר את משמעות השימוש במקף – במודעה זו יש שימוש במקף לציון טווח גילאים.	
---	--

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
א. במוזיאון / במוזאון לילדים	תשובות אלו מעידות על כך שהתלמיד הבין את השאלה, אך לא דייק בתשובתו.
ד. כרטיס כניסה חינם למוזאון	כרטיס כניסה חינם הוא אכן מתנה, אך רק לילדים שחוגגים יום הולדת, בעוד השאלה מבקשת להתייחס לכלל הילדים. ייתכן שהתלמיד התייחס רק לתחילת המשפט: "וגם מתנות: כרטיס כניסה חינם למוזיאון". ייתכן שהתלמיד חשב שהכוונה ב"ילדים שחוגגים יום הולדת" היא לכלל הילדים המשתתפים במסיבה. התלמיד הבין את השאלה, אך עשה שימוש בידע קודם על מנת לענות עליה.

השתמעויות להוראה

כדי שהתלמידים יקראו ויבינו טקסט שימושי על המורה לתכנן את מהלכי ההוראה ואת הזדמנויות הלמידה של תלמידיו. לשם כך רצוי להתבונן במאפייני הטקסט.

א. מטרתו העיקרית של טקסט זה היא לשכנע את הנמען לחגוג את יום ההולדת במוזיאון, לכן הטקסט פונה אל הנמענים באופן ישיר: "בואו לחגוג". אמצעי נוסף לשכנוע הוא "ניצול של שאיפות כמוסות ונורמות חברתיות..." (תוכנית הלימודים, עמ' 36). הטקסט כולל רשימה של פעילויות אהובות על ילדים וכן קבלת מתנות: חולצה וכרטיס כניסה **חינם**. המילה "חינם" נוספה כדי להדגיש שהמדובר במתנה.

ב. בטקסט יש שימוש רב בצורות סמיכות כגון "שעשועי בלונים" וכן שימוש במשפטים מכלילים כמו: "בואו לחגוג...", "בתוכנית..." שלאחריהם כתובה רשימת הפעילויות. רשימת הפעילויות מנוסחת במבנים לשוניים קצרים, ללא מילות קישור. הניסוחים הללו מאפשרים למוען למסור מידע רב בקיצור, כמקובל במודעות הפונות לקהל הרחב, ועל הקורא להשלים בעצמו את המידע החסר.

ג. קיימת התאמה בין מבנה הטקסט, ותוכנו: משפט מכליל ולאחריו פירוט הפעילויות הערוכות כרשימה. ניסוח חוזר בכל המשפטים: ציון הפעילות וציון הגיל המתאים.

ד. נעשה שימוש באמצעים חזותיים אשר מביעים את המסר או משלימים אותו: נוסף איור, מילים רבות מובלטות ומודגשות זאת על מנת להבליט את המסרים.

ה. הפעילויות והמתנות כתובות בצורת רשימה. רשימת הפעילויות ערוכה על פי **עקרון מארגן** – גילאי הילדים שהפעילויות מתאימות להם. (רשימות שונות ערוכות על פי עקרונות שונים).

יש לזכור שאפיוני הטקסט לא נועדו להוראה ישירה, אלא כדי לזמן למורה דיון עם תלמידיו על הטקסט ולהעמיק בידע הנחוץ להם להבנה ולהפקה של טקסטים (תוכנית הלימודים, עמ' 23).

להלן כמה דוגמאות להשתמעויות להוראה

- ביסוס הידע הלשוני כדי לפתח הבנה, למשל הבנת סמיכויות. ניתן לבקש מהתלמידים לפרק סמיכויות כגון "שעשועי בלונים" – שעשועים של בלונים, ולהיפך, לבקש מהתלמידים ליצור מבנה סמיכות כגון "ציורים של ילדים" – ציורי ילדים.
- יש לציין שבסמיכות ההיגוי והאיות לרוב משתנים. לדוגמה: עוגה – שוקולד, בסמיכות: עוגת שוקולד, נוספה האות ת'.
- הבהרת הביטוי "כל ילדה וילד" – "ילדה וילד" הם שמות ביחיד, אך בשל התווספות המילה "כל" המשמעות הינה "כל הילדים".
- השימוש בביטוי "כל ילדה וילד" ולא במילה "ילדים" נועד להדגשת העובדה שכל הילדים יקבלו חולצה. דוגמה נוספת: אבדוק את המחברות- אבדוק כל מחברת ומחברת. ניתן לבקש מהתלמידים להוסיף עוד דוגמאות.
- ניתן לאפשר לתלמידים להשלים את הפערים בטקסט. לדוגמה, אם בטקסט כתוב "כרטיס כניסה חינם למוזיאון...", אפשר להוסיף את המילה "יקבלו" שחסרה (או מילה אחרת שהתלמידים יציעו).
- אפשר לשוחח עם התלמידים על מטרת הטקסט, ולבקש מהם להביא הוכחות מן הכתוב שיתמכו בדבריהם. בשל גילם הצעיר של התלמידים רצוי לשאול: "למה כתוב במודעה...?" ובנוסף אפשר להציג בפניהם רכיבים ממשפטים בטקסט ולשאול מדוע הם נכתבו. לדוגמה: "בואו לחגוג", "כניסה חינם". (הישג 4 כולל הבנת מטרת הטקסט, עמ' 86).
- בהקשר זה אפשר לשאול את התלמידים מדוע תלו את המודעה בבית הספר דווקא?

השתמעויות להוראה

- אפשר לשוחח ולהבהיר מהי מודעה, מדוע תולים מודעות.
- אפשר לשאול היכן התלמידים נתקלו בעבר במודעות?
- לאפשר לתלמידים לנסח מודעות (כאשר הנסיבות אותנטיות ולא מאולצות) למשל, אם לתלמיד אבד חפץ אפשר להציע לו לכתוב מודעה.
- לשאול את התלמידים מדוע יש איור של בלונים במודעה. איזה איור נוסף יכול להתאים לדעתם?

שם הטקסט ומקורו: דולפינים

שאלה 1

השאלה	השלימו את המשפט : הדולפינים בלהקה משתפים פעולה זה עם זה כדי : _____ וכדי : _____
המחווה	תשובה הכוללת שתי השלמות נכונות של המשפט : 1. לחפש מזון/למצוא מזון. 2. להגן זה על זה/לשמור על הגורים.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשמעות הגלויה. איתור פרטי מידע מפורשים בטקסט. איתור פרטי מידע עם רמת נגישות גבוהה. המידע מצוי בפסקה הראשונה, השאלה והתשובה מנוסחות באותן מילים. התלמיד יכול להעתיק מהטקסט את התשובה או לנסחה באופן עצמאי. בהקשר זה, כדאי לשים לב שקיים בטקסט מבנה של הכללה ופירוט. ההכללה : "הדולפינים בלהקה משתפים פעולה זה עם זה. הם מחפשים יחד מזון ומגנים על עצמם..." הפירוט : שתי הפסקאות לאחר מכן מרחיבות ומתארות כיצד הדולפינים צדים את מזונם ומגנים על עצמם. הקורא יכול להיעזר במבנה הפירוט וההכללה בבניית תוכן הטקסט ולענות תשובה בהתבסס על ההכללה, אך במקרה שהקורא לא הבין את ההכללה, הוא יכול למצוא את התשובה בתיאורים הנרחבים הנלווים לה.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
לעזור לדיוגים לתפוס דגים	התלמיד לא הבין את אחד הרעיונות המרכזיים שעולים מהטקסט הקשורים לשיתוף הפעולה בלהקה.
שהם יהיו בלהקה ארוכה ושתהיה יפה מאוד וכל הקהל ישמח	התלמיד הבין את השאלה אך בתשובתו נשען על ידע חוץ-טקסטואלי ולא עשה שימוש במידע הכתוב בטקסט. התלמיד התייחס לשאלה כשאלה המנותקת מהטקסט, ייתכן שגם תלמיד זה, בדומה לתלמיד הקודם, לא הבין את הרעיון המרכזי העולה מן הטקסט על החיים בלהקה.
הם נאספים ושוחים צמודים זה לזה הדולפינים הבוגרים והחזקים מקיפים את האימהות.	ניכר שהתלמיד לא הבין את השאלה. כנראה שהוא איתר את התשובה בטקסט על פי המילים "משתפים פעולה" והעתיק את המשפטים הסמוכים.

השתמעויות להוראה
- לעיתים תכופות הטקסטים המידעיים שאנו בוחרים להוראה בכיתות ב' קשורים לנושאים שיש לתלמידים ידע מוקדם עליהם. דוגמה לכך אפשר לראות בתשובה השנייה. כדאי לשוחח עם התלמידים על תפקידו של הטקסט המידעי ולהראות להם שלעיתים יש להם ידע קודם בנושא, אך כדאי ללמדם שייתכן שיש בטקסטים גם מידע חדש. ניתן לתרגל זאת באמצעות שיחה על נושא הטקסט המידעי ורישום של העובדות הידועות לנו לפני הקריאה ולאחריה רישום של הידע החדש שנוסף לאחר הקריאה. - תהליך מרכזי בהבנת הנקרא נשען על <u>ערור ידע קודם</u> ושימוש בו, על קישור בין הידע הקודם לידע החדש ועל בדיקת ההבנה של הידע החדש אל מול הידע הקודם. בתהליך ההוראה בכיתה רצוי לכוון תלמידים לעשות זאת באמצעות שאלות ובקשות מפורשות במהלך הקריאה ובסיומה, למשל באמצעות שאלות טרום-קריאה על הכותרת, כגון מה ידוע לכם על הנושא? יחד עם זאת ייתכן שהידע הקודם ישבש את ההבנה, ייצור סתירה בין המידע שבטקסט ובין הידע הקודם או אפילו "ישתלט" על המסרים של הטקסט כמו בדוגמה לתשובה שגויה מספר 2. לכן, כאשר מעודדים תלמידים להעלות ידע קודם, יש צורך <u>לסייג</u> זאת ולהוסיף סימני שאלה. השאלות הללו יעודדו את התלמידים להפעיל <u>בקרה</u> על הבנתם. - ניתן לעיין בהמלצות בשאלה 4.

שאלה 2

השאלה	בקטע כתוב שלהקת דולפינים נתקלת בלהקה של דגים. למה הכוונה במילה נתקלת? הקיפו את התשובה הנכונה. 1. תוקפת יחד 2. בורחת מהר 3. פוגשת במקרה 4. מקיפה במעגל
המחווה	3. פוגשת במקרה
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשתמע מתוך הטקסט. הבנת מילה בהסתמך על הטקסט. התלמיד נדרש לבחור מסיח אחד מבין הארבעה. מסיח מס' 2 ומסיח מס' 4 אינם מתאימים מבחינה תוכנית. מסיחים 1 ו-3 יכולים להתאים מבחינת התוכן, לכן התלמיד יצטרך להפעיל אסטרטגיה נוספת כדי להחליט איזה מסיח הוא הנכון.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
בורחת מהר	תלמיד שבחר במסיח זה לא הפעיל בקרה תוכנית. התוכן המתקבל אינו הגיוני, כשהלהקה מחפשת מזון היא אינה בורחת. אם הלהקה תברח המשך הפסקה לא יהיה הגיוני.
מקיפה במעגל	כמו במסיח הקודם, מסיח זה אינו מתאים לתוכן הפסקה, אם תלמיד יבחר מסיח זה תתקבל חזרה על אותה פעולה – ההקפה במעגל.
תוקפת יחד	מבחינת התוכן מסיח זה מתאים. מתקבל טקסט הגיוני, "כאשר להקה של דולפינים מחפשת מזון ותוקפת יחד להקה של דגים, הדולפינים מקיפים..."

השתמעויות להוראה

- ניתן לתרגל עם התלמידים כמה דרכים להתמודד עם מטלות הדורשות פירוש מילה מתוך הקשר.
- איתור משפט בטקסט שבו מופיעה מילת המטרה. החלפת מילת המטרה במסיחים – בדיקה האם זה הגיוני? מתאים?
 - קריאת המשפט או הפסקה שבהם מופיעה המילה, קריאה לפני ואחרי. העלאת השערות לגבי פירוש המילה, בדיקה איזה מסיח הוא הקרוב ביותר להשערה ששערת.
 - האם קיימת מילה נוספת מאותה משפחת מילים המוכרת לי? האם נתקלתי במילה זו בהקשר אחר? אם כן, האם יש קשר למילה שאני מחפש את פירושה?
 - לנסות להוריד אותיות מוספיות מהמילה ולבדוק האם היא מוכרת לי.
 - לנסות להפוך מיחיד לרבים, מזכר נקבה ולבדוק האם המילה מוכרת לי.
 - לסמן מילים שאינן מתאימות כדי לייעל את תהליך הבחירה.
 - לעיתים משמעות המילה או הביטוי נבנית במהלך הקריאה באמצעות איסוף מידע והשערות ממספר מקומות בטקסט. יש להדגים את התהליך, להמליץ אותו, לציין איזה מידע אספתי בכל פעם ולבדוק את ההשערות מול המסיחים.

שאלה 3

הקיפו את התשובה הנכונה. הדולפינים מצופפים את הדגים למרכז המעגל כי כך – 1. הם מגנים טוב יותר על הדגים ברשת. 2. הם משתפים פעולה עם הדגים. 3. הם יכולים לשחק עם הדגים. 4. הם יכולים לתפוס בקלות את הדגים.	השאלה
4. הם יכולים לתפוס בקלות את הדגים.	המחווה
תפורסם בהמשך	דרגת הקושי
הבנת המשמעות הגלויה בטקסט. זיהוי קשר לוגי מפורש של סיבה. צורת התשאול בשאלה זו אינה שגרתית, משום שאינה כוללת מילת שאלה. השאלה מנוסחת כהיגד אשר על התלמיד להשלימו באמצעות בחירת מסיח מתאים. על התלמיד להבין את תפקיד מילת הקישור "כי", המרמזת לקורא שעליו לחפש סיבה. שאלה זו דורשת שהתלמיד יבין שהמילה "כך" משמשת כמאזכר ומתייחסת למשפט הקודם לה. רמת הנגישות אל המידע גבוהה: א. פעולת הדולפינים אשר מצופפים את הדגים מודגשת באמצעות חזרה על המילים "מצופפים אותם למרכז המעגל" ו"כאשר הדגים צפופים במרכז המעגל" ב. בסמוך לכך אף מציינים את הסיבה שבגינה הדולפינים מצופפים את הדגים. ג. השאלה מנוסחת באותן מילים המופיעות בטקסט.	מימד ההבנה ודרישות השאלה

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
1. הם מגינים טוב יותר על הדגים ברשת. 2. הם משתפים פעולה עם הדגים. 3. הם יכולים לשחק עם הדגים.	ניתן להעלות כמה השערות מדוע תלמידים בחרו באחד ממסיחים אלו. ייתכן שלא הבינו את אחד מהרעיונות העיקריים בטקסט, שהוא יחס בין ציד וניצוד – הדולפין הצייד לא מגן על הדגים ולא משחק איתם. בטקסט יש תיאור דומה של הדולפינים שמקיפים את האימהות הדולפינות ואת הגורים שלהן, ייתכן שזהו הגורם לבלבול.

השתמעויות להוראה

בדומה להשתמעויות להוראה בשאלה 5 שבהמשך, הנוגעות לצורך לחזור אל הטקסט או אל חלקים ממנו ולקוראם כמה פעמים כדי למצוא תשובות לשאלות, כדי להבין, וכדי לברר בנוגע לאי הבנות ולדייק... גם ניתוח תשובות התלמידים בשאלה זו מעלה את הצורך לחזור אל הטקסט כדי למצוא תשובה מדויקת.

כדי שהמורה יוכל לסייע לתלמידיו לחזור אל הטקסט עם **מטרות לקריאה** שיאפשרו **קריאה מעמיקה** יותר בטקסט, מומלץ שבשלב ההכנה לשיעור המורה יזהה את מאפייני הטקסט ויתכנן כיצד לנצלם בתהליך ההוראה.

נדגים זאת באמצעות התייחסות לתוכן הטקסט הדולפינים: הטקסט מציג מידע על הדולפינים החיים בלהקה, על שיתוף הפעולה בינם לבין עצמם במציאת מזון ובהגנה ועל שיתוף הפעולה שלהם עם בני האדם.

הטקסט כולל פרטי מידע, **תיאורים דומים ושימוש במילים זהות**:

א. בפעולת חיפוש המזון הדולפינים מצופפים את הדגים **ומקיפים** אותם. בשעת סכנה הדולפינים הבוגרים **מקיפים** את הצעירים.

ב. בפעולת חיפוש המזון הדולפינים **דוחפים** את הדגים למרכז המעגל. כאשר הדולפינים מסייעים לדייגים הם **דוחפים** את הדגים לרשת.

ג. הדגים **צפופים** במרכז המעגל. הדולפינים נאספים ושוחים צמודים זה לזה – המשמעות: צפופים.

ד. הדולפינים בלהקה **משתפים פעולה** זה עם זה.

הדולפינים **משתפים פעולה** גם עם בני האדם.

כאשר המורה ער למאפיינים הללו בתוכן הטקסט הוא יכול לכוון את תלמידיו באמצעות שאלות לעשות את ההתקבלות, אך גם את ההבחנות, והתלמידים יכולים לקרוא ולהבין באופן מדויק.

* מומלץ לחשוף תלמידים לצורות תשאול מגוונות, ויש להתייחס אל השאלה עצמה כטקסט, כלומר יש צורך ללמד הבנת נקרא של שאלות, ללמד מילות שאלה ומשמעותן, מילות הוראה ומשמעותן, הרמזות מהיצג השאלה, זיהוי חלקי השאלה, קשר בין חלקי השאלה ועוד.

* בעת בחירת טקסטים מידעיים להוראה בכיתה המורה נדרש להתחשב בגורמים רבים כמו נושא אורך טקסט, משלב לשוני, אינטרטסטואליות, ועוד. בהקשר זה יש צורך להדגיש שרצוי שהטקסט המידעי יכלול פרטי מידע, אך גם הסברים.

שאלה 4

השאלה	איך הדולפינים הבוגרים מגנים על הגורים שבלהקה בשעת סכנה?
המחווה	תשובה הכוללת את נושא ההקפה/יצירת המעגל סביב/ליד הגורים ו/או האמהות, לדוגמה: - דולפינים בוגרים מקיפים את הגורים/את הגורים ואִמותיהם. או: תשובה הכוללת את נושא ההיצמדות/ההצטופפות סביב/ליד הגורים ו/או האימהות. לדוגמה: - הם נצמדים מסביב לגורים. הערה: העתקה של המשפטים המתאימים מן הקטע תיחשב תשובה נכונה.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת הרובד הגלוי של הטקסט, איתור מידע גלוי. שאלה זו ברמה מקומית – על התלמיד לאתר את הפסקה המתארת את התנהגות הדולפינים בשעת סכנה, ומתוכה ללמוד על הדרך שבה הם מגנים על הגורים. לאחר איתור המשפט "הדולפינים הבוגרים והחזקים מקיפים את האימהות עם הגורים וכך הם מגנים יחד על הדולפינים הצעירים", התלמיד צריך להבין את היחסים שבין חלקי המשפט המיוצגים באמצעות המילים "כך הם". "כך" – תיאור האופן, "הם" – הדולפינים הבוגרים. הפסקה הפותחת במילים "בשעת סכנה", והניסוח בהמשך "וכך הם מגנים על הדולפינים הצעירים", מסייעים ומכוונים למציאת התשובה.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
כי הם גורים עדיין והם יכולים להגן עליהם מפני הכרישים	ניכר שהתלמיד לא הבין את מילת השאלה "איך", או שהחליף אותה במילה "מדוע".
הם משתתפים בלהקות וכך הם מגינים על הדולפינים והאמהות	התלמיד הבין רעיון מרכזי העולה מהטקסט - תרומתם של החיים בלהקה, אך התלמיד לא כלל בתשובתו תיאור מפורט המצוי בטקסט בנוגע לדרך שבה הדולפינים מגנים על גוריהם.
הדולפינים מקיפים במעגל את הדגים דוחפים אותם ומצופפים למרכז המעגל	התלמיד שגה והעתיק משפטים המתארים כיצד הדולפינים צדים את מזונם. ייתכן שהתלמיד טעה משום שהאופן שבו הדולפינים צדים את מזונם ומגנים על גוריהם דומה בשני המקרים - הדולפינים מקיפים את הדגים שהם מזונם ואת הגורים שלהם.

הם משתפים פעולה	תשובה נכונה, אך כללית מדי. כאשר הדולפינים מגנים על גוריהם הם משתפים פעולה, אך הטקסט מציין גם פעולות נוספות המפרטות את אופן שיתוף הפעולה.
-----------------	--

השתמעויות להוראה	
ההבנה של פסקה זו היא הבנה שמעבר לכתוב בטקסט. כדי להבין את הטקסט על הקורא להשלים את הפערים שיש בו, להסיק מסקנות ולקשר לידע קודם. לפיכך מומלץ ללוות שאלה מסוג זה בדיון שיעזור לתלמידים להשלים פערים החסרים בטקסט ובקריאת הפסקה והתיאורים הכלולים בה. לדוגמה: "הם נאספים ושוחים צמודים זה לזה" (לא כתוב מדוע, הקורא ישלים- פעולה זו יוצרת חיץ בין הדולפינים הצעירים לסביבה). "הדולפינים מקיפים את..." (לא כתוב מדוע, הקורא ישלים - כדי ליצור מעין חומה שלא תאפשר לטורפים להיכנס למרכז המעגל). יש לשאול שאלות שיביאו את התלמידים לקשר את המתואר בפסקה עם סיטואציות דומות המתארות את אותה פעולה. על התלמידים להבין לא רק כיצד הדולפינים הבוגרים שומרים על הצעירים, אלא גם כיצד פעולה של הקפה או צפיפות יכולים למנוע מעבר (למשל במשחק כדורגל - יצירת חומה לפני השער). רצוי לשים לב ולהבחין בין שאלות שהמורה שואל בזמן ההוראה בכיתה לבין שאלות במבחן או בעבודה כתובה. למשל בשאלה שלפנינו, גם כאשר תלמיד ענה בשעת שיחה בכיתה על השאלה, עדיין יש מקום לשאלות הבהרה נוספות באותו נושא. תהליך ההוראה, בשונה ממבחן, מאפשר שימוש במגוון גדול יותר של אמצעים לבדיקת ההבנה כגון המחשה באמצעות ציור או המחשה באמצעות קבוצת ילדים המקיפים תלמיד ולא מאפשרים לתלמיד נוסף להגיע לתלמיד שבמרכז.	

שאלה 5

השאלה	איך הדולפינים עוזרים לדייגים לדוג דגים?
המחווה	תשובה המתייחסת לדחיפת הדולפינים את הדגים אל רשת הדייגים, לדוגמה: • הדולפינים דוחפים את הדגים אל רשת הדייגים. • דוחפים אליה את הדגים.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט. איתור הסבר מפורש בטקסט. על התלמיד לאתר הסבר המופיע בטקסט ואשר רמת הנגישות אליו גבוהה - המשפט הקודם להסבר מציין באופן מפורש שהדולפינים עוזרים לדייגים לדוג דגים. גם השאלה עצמה מנוסחת באותן המילים. לאחר שהתלמיד איתר את ההסבר, עליו להבין את המשפט המורכב "כאשר הדייגים פורשים רשת במים כדי לתפוס דגים, הדולפינים דוחפים אליה את הדגים, ואז הדגים נלכדים ברשת", כלומר התלמיד צריך להבין כמה דברים בעניין משפט זה: א. להבין את רצף הפעולות: הדייגים פורשים רשת במים, הדולפינים דוחפים את הדגים, הדגים נלכדים. ב. להבין את הקשרים הלוגיים בין המשפטים; קשרים של זמן (כאשר, אז), תכלית (כדי). ג. להבין מילה במשלב גבוה - פורשים. ד. להבין את המאזכר "אליה".

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
הם סוגרים את הדגים במעגל	בתשובתו התלמיד תיאר את הדרך שבה הדולפינים תופסים את מזונם, אך לא כתב כיצד הם מסייעים לדייגים. ייתכן שהתלמיד זכר את התיאור המופיע בטקסט הקשור ללכידת דגים, אך לא חזר לטקסט כדי לברר במדויק למה התיאור הזה מתייחס, האם לתפיסת הדגים כמזון לדולפינים עצמם או לסיוע לדייגים. (קראו הרחבה בשאלה 3)
הם לוכדים את הדגים ואז גם לדייגים קל לתפוס אותם	התלמיד הבין את השאלה, אך לא ענה עליה נכון.

השתמעויות להוראה

- במפגש עם טקסט מידעי תלמידים נדרשים להפיק מידע ולמידה. כדי שתהליך זה יוכל להתרחש צריכים להתקיים תנאים רבים וביניהם גם קריאות חוזרות ונשנות של הטקסט או חלקים ממנו. לעיתים תלמידים קוראים את הטקסט פעם אחת ועונים על השאלות על סמך הזיכרון. מומלץ לשלב בתהליך ההוראה בכיתה מטלות שיזמנו לתלמידים חזרות אל הטקסט, כדי שהתלמידים יתרגלו לכך. המורה יכול לבקש לצטט או לשאול היכן התשובה נמצאת בטקסט.
במהלך השיעור המורה יכול לסמן בצד הלוח את מספר החזרות אל הטקסט, וכך התלמידים יוכלו להתרשם ממספר החזרות ולהבין שהחזרה אל הטקסט נחוצה.
- מהתבוננות בדרישות השאלה ניתן ללמוד שעל התלמיד להבין משפט מורכב הכולל רצף פעולות הקשורות ביניהן בקשרי זמן ותכלית, להבין מאזכר, ובנוסף להבין מילה שייתכן שאינה מוכרת לו. הידע התחבירי מאפשר לנו להבין משפטים שלא שמענו ולא קראנו בעבר. התהליך של הבנת הנקרא דורש גם הבנה של משפטים, לכן מומלץ ש**כהכנה לשיעור** המורה יקרא את הטקסט, יזהה בטקסט משפטים שעשויים להיות קשים להבנה **מבחינה תחבירית** כגון המשפט שבו עסקנו ויקיים הוראה מפורשת לגבי אותם משפטים.

שאלה 6

השאלה	בקטע כתוב שהדגים נלכדים ברשת. מה פירוש המילה נלכדים במשפט הזה? הקיפו את התשובה הנכונה 1. נתפסים 2. מקיפים 3. מצופפים 4. נכנסים
המחווה	1. נתפסים
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשתמע מהטקסט, הבנת מילה בהסתמך על הטקסט. התלמיד נדרש להבין מילה שאינה נדירה, אך ממשלב לשוני גבוה על פי ההקשר בפסקה. במקרה זה ההקשר מאוד מסייע להבין את המילה משום שבפסקה מוזכרת המילה "לתפוס" - "כדי לתפוס דגים...". יתר על כן, ההסקה מפסקה זו ישירה- דייגים רוצים לתפוס דגים, הדולפינים דוחפים את הדגים, הדגים נלכדים/נתפסים.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
מקיפים	תלמיד שבחר במסירה זה לא הבין את המילה ולא חזר לבדוק מהו ההקשר שבו היא נכתבה. ייתכן שבחר במסירה זה משום שהפועל "מקיפים" נכתב מספר פעמים בטקסט, והמילה נראתה מוכרת.
מצופפים	תלמיד שבחר במסירה זה לא בדק את ההקשר שבו מופיעה המילה. ייתכן שגם במקרה הזה המילה הייתה מוכרת מן הטקסט.
נכנסים	מבחינת ההקשר המצומצם של המשפט בלבד ייתכן שהדגים נכנסו ברשת, אך כאשר בודקים את ההקשר הרחב של הפסקה הרי שהמסירה אינו נכון.

השתמעויות להוראה
ראו המלצות לשאלה 2

שאלה 7

השאלה	ענו על שלוש השאלות שלפניכם. הקיפו כן או לא ליד כל אחת מהן. א. האם בקטע כתוב מה גודל הדולפין? כן/לא ב. האם בקטע כתוב איך הדולפינים מגנים זה על זה? כן/לא ג. האם בקטע כתוב מתי הדולפינים מגיעים לחופי ישראל? כן/לא
המחווה	א. לא ב. כן ג. לא
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	הבנת המשמעות הגלויה בטקסט, איתור פרטי מידע גלויים. התלמיד צריך להבין את ההיגדים בשאלה. עליו לבדוק האם המידע שלגביו נשאל נמצא בטקסט? מכיוון שהשאלה מורכבת ממספר סעיפים ייתכן שהתלמיד יצטרך לחזור לטקסט ולקוראו פעמים מספר.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
א. האם בקטע כתוב מה גודל הדולפין? כן	בטקסט מצוי מידע המתאר את גודל הלהקה. ייתכן שהתלמיד מייחס בטעות את המידע על גודל הלהקה לדולפין.

השתמעויות להוראה

- על מנת לייעל את איתור המידע בטקסט יש ללמד את התלמידים להתאים בין מטרת הקריאה לאופן הקריאה.
על פי מטרת הקריאה יקבעו הקוראים האם להשתמש **בקריאה מהירה**, **בקריאה בעיון** או **בקריאה חוזרת**.
בקריאה מהירה עוברים על הטקסט במהירות כדי להתרשם התרשמות כללית. באמצעות הקריאה המהירה הקורא יכול להחליט כיצד להמשיך לפעול - האם לחזור ולקרוא קריאה מעמיקה, היכן עליו להתמקד וכו'. **הקריאה בעיון** משמשת להפקת מידע, לחשיפת משמעויות וכו'. לעיתים הקוראים קוראים את הטקסט או קטעים ממנו **בקריאה חוזרת** בגלל קשיים בהבנתו או מתוך הנאה (תוכנית הלימודים בחינוך הלשוני עמ' 75-76). תלמידי כתה ב', כקוראים מתחילים, אינם מודעים מספיק להבדל בין אופני הקריאה השונים ואינם יודעים להתאים בין מטרת הקריאה לאופן הקריאה. לפיכך יש צורך להביא זאת למודעותם על ידי שיחה והתנסות ובאמצעות שאלות מטא-קוגניטיביות המתאימות לגיל זה כגון: כיצד קראת? מדוע זה היה נוח יותר? האם קראת את כל הטקסט או רק קטעים ממנו? תן דוגמאות למקרה שבו קראת כך, כיצד ידעת להחליט כיצד לקרוא? תן עצה לחבר כיצד כדאי לו לקרוא? אילו פעולות תעשה בפעם הבאה?
- בטקסט מידעי קיימת חלוקה לפסקאות. החלוקה לפסקאות משמשת כמקדם ארגון של הטקסט, כך שהמבנה משרת את התוכן - בדרך כלל לכל פסקה נושא אחר, והשורה הראשונה בפסקה מציגה אותו בקצרה או מרמזת עליו. ניתן ללמד את התלמידים להבין מהו נושא הפסקה על פי המשפט הפותח שלה ולהשתמש במידע זה כדי לשער האם המידע שהם מחפשים יכול להימצא באותה פסקה.

שאלה 8

רותי ביקרה לראשונה בחוף הדולפינים וחששה להיכנס למים. יובל, שקרא את הקטע, אמר לה שאין לה מה לדאוג. מה דעתכם על מה שאמר יובל? הסבירו את תשובתכם.	השאלה
תשובה הכוללת את דעת התלמיד על דברי יובל והסבר רלוונטי התומך בדעה, לדוגמה: — אני חושבת שיובל צדק מכיוון ש... • דולפינים משתפים פעולה עם בני אדם. • דולפינים נהנים לשחות בחברת בני אדם. • אנשים יכולים לגעת בדולפינים. • אנשים מאכילים דולפינים. • דולפינים אינם מסוכנים לבני אדם. — אני חושבת שיובל לא צודק מכיוון ש... • פתאום הדולפין יכול לקפוץ ואז רותי יכולה להבהל. • דולפינים יכולים לנשך. הערה: תשובה הכוללת הסבר ללא דעה תיחשב תשובה נכונה.	המחווה
תפורסם בהמשך	דרגת הקושי
יישום, הערכה וביקורת, הבעת עמדה אישית על הטקסט. שאלה זו דורשת ליישם את הנלמד מהטקסט. היישום יבוא לידי ביטוי באמצעות הבעת עמדה על סוגיה שהובאה בשאלה. הסוגיה שהועלתה בפני התלמיד דורשת ממנו לעשות שימוש במידע, בתובנות וברעיונות שהובנו מהטקסט. על התלמיד להבין שעליו לקשר בין המידע המצוי בטקסט לבין השאלה שהוצגה בפניו, כלומר עליו להבין את הרמז, את המסר הסמוי בניסוח "יובל שקרא את הקטע". על התלמיד לנסח את תשובתו בצורה הולמת, להביע את דעתו ולהוסיף הסבר רלוונטי התומך בדעתו.	מימד ההבנה ודרישות השאלה

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
זה נכון כי יש רשת שמפרידה בין הדולפינים לאנשים	התלמיד לא ציין באופן מפורש את התייחסותו לדברי יובל. הוא ציין שבאופן כללי זה נכון. התלמיד תומך בדעתו של יובל, אך לא מתבסס על מידע שלמד מהטקסט, אלא משתמש בידע אישי חוץ-טקסטואלי.
לדעתי מה שאמר יובל זה מסוכן כי אם היא תכנס למים הדולפינים יכולים להרוג אותה	התלמיד הבין את השאלה, (אף על פי שלא ענה עליה נכון) והתייחס לדברי יובל. התלמיד הוסיף הסבר רלוונטי לביסוס דעתו, אך ההסבר לא מתבסס על המידע המצוי בטקסט, אלא על ידע מוקדם. ייתכן שהתלמיד לא הבין את המידע שהובא בטקסט, המציין שבני אדם נהנים לשחות בחברת דולפינים. התלמיד ניסח את התשובה בצורה טובה - בפתיח הוא הביע את דעתו ולאחר מכן הוסיף הסבר. התלמיד השתמש במבנה לוגי של הסבר סיבתי ובמילת קישור מתאימה.
- יובל צודק כי לפעמים מנסים דברים חדשים ואוהבים אותם. - היא טובה זה עוזר להתגבר על הפחד. - מה שאמר יובל עזר לרותי ועודד אותה.	שלושת התשובות הללו קובצו יחד משום שבשלושתן התלמידים הביעו את דעתם על דבריו של יובל והוסיפו הסבר, אך ההסבר לא מתבסס על מידע עובדתי מהטקסט, אלא נשען על ניסיון אישי וידע מוקדם בדבר התועלת הרגשית וההשפעה שיש לדבריו של יובל. התשובות הללו מלמדות על כיווני המחשבה המגוונים של התלמידים, ועל ההבנה השונה של התנהגויות, מניעים, תגובות ועוד. התלמידים "נכנסו לנעלי הזולת" וביטאו את ההשפעה הרגשית שהייתה לדברי יובל על רותי.
בסיפור כתוב שכן אבל בעיני הם יכולים לנשוך אבל אם רותי רוצה אולי יקרה לה משהו	מתשובה זו: "בסיפור כתוב שכן אבל בעיני הם יכולים לנשוך", ניתן ללמוד שהתלמיד הבין את עצתו של יובל, אך דעתו שונה - לדעתו הדולפינים יכולים לנשוך. התשובה מרמזת שהקורא הבין את הטקסט ואף הבין את השאלה, אך לא היטיב לנסח את התשובה. התשובה כתובה בשפה המאפיינת שיח דבור.

השתמעויות להוראה

- במהלך הלמידה התלמידים נדרשים להביע את דעתם בהזדמנויות שונות על מגוון נושאים. לעיתים התלמיד נדרש להביע את דעתו ולהסביר אותה באמצעות ידע אישי שמקורותיו רבים ומגוונים, כגון התנסויות אישיות, סיפורים, הסביבה ועוד. במטלה זאת התלמיד נדרש להביע את דעתו על דבריו של יובל שקרא את הטקסט, כלומר על התלמיד להניח לדעתו האישית ולניסיונו ולעשות שימוש במידע הכתוב בטקסט, גם אם הוא מנוגד לדעתו.
מומלץ לשוחח עם התלמידים ולהביא למודעותם את ההבדלים בין שאלות המבקשות להתבסס על ידע אישי ושאלות המבקשות להתבסס על הטקסט וללמדם כיצד להבדיל בין המטלות.
- כדאי לזמן לתלמידים שאלות בניסוחים שונים המרמזים על הצורך להתבסס על הטקסט, לדוגמה; "לפי מה שקראת מה...?", "בשאלה שלפניכם ...", "יובל שקרא את הקטע..."
- ניתן לשאול שאלה באותו נושא ולנסח בה כמה אופנים.
ניסוח כמו בשאלה במבחן, אשר מרמזת שיש להתבסס על הטקסט, או ניסוח שונה: רותי חששה להיכנס למים ויובל אמר לה שאין לה מה לחשוש. מה דעתך על עצתו של יובל? או: מה אתה היית מיעץ לרותי? הסבר את תשובתך.

שאלה 9

השאלה	השלימו את הקטע במילים מאותה המשפחה של המילים המודגשות. כתבו מילה אחת בכל השלמה. בני אדם נהנים לשחות לצד דולפינים. כשהייתי באילת בחופש הגדול, גם אני _____ לצד הדולפינים ונהניתי מאוד. ראיתי שהדולפינים שחו סביב הגורים שלהם והקיפו אותם. אני לא אבהל אם הם ישחו גם סביבי ו _____ אותי. כשיצאתי מן המים, הגיעה שעת האוכל של הדולפינים וראיתי איך המטפלת שלהם _____ אותם.
המחווה	א. כתיבת המילה שחיתי ב. כתיבת המילה יקיפו הערה: כתיבת המילה "יהקיפו" לא תיחשב שגיאה. ג. כתיבת המילה מאכילה/האכילה הערה: כתיבת המילה "מכילה" במקום "מאכילה", או "הכילה" במקום "האכילה", לא תיחשב שגיאה.
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך
מימד ההבנה ודרישות השאלה	ידע לשוני. בשלושת המשפטים התלמיד נדרש להשלים את הפעלים החסרים. המטלה דורשת מהתלמיד לעשות שימוש בידע מורפולוגי. על התלמיד לזהות את אותיות השורש במילה המודגשת ולחפש מילה נוספת השייכת לאותה משפחת מילים. המטלה גם דורשת להשתמש בידע תחבירי. על התלמיד לחפש מילה שתתאים למשפט מבחינה תחבירית ותתאים במין במספר ובזמן. כדי לבצע את המטלה, נדרשת מהתלמיד הבנת הנקרא ברמת המשפט.

ניתוח תשובות תלמידים	
דוגמאות לתשובות שגויות	ניתוח משוער של התשובה השגויה
כשיצאתי מן המים, הגיעה שעת האוכל של הדולפינים וראיתי איך המטפלת שלהם <u>מלטפת</u> אותם.	התלמיד השלים את המשפט באמצעות מילה המתאימה לתוכן המשפט על פי ההקשר. ייתכן שלא הבין את ההוראה (במקרה כזה רצוי לבדוק כיצד השלים את המשפטים הנוספים) או לחלופין חסר לו ידע מורפולוגי או תחבירי.
ראיתי שהדולפינים שחו סביב הגורים שלהם והקיפו אותם. אני לא אבהל אם הם ישחו סביבי <u>והיקיפו</u> אותי.	התלמיד העתיק את המילה המודגשת. התלמיד לא הפעיל בקרה תוכנית. ראו הסבר בדוגמה הקודמת.

השתמעויות להוראה

- הוראה מפורשת של מילים, שורשים ומשפחות מילים.
כדאי להרחיב את משפחת המילים ולכלול בה שמות, שמות פעולה, פעלים ותארים.
כדאי לקיים דיון על הקשר הסמנטי בין המילים.
- ניתן לחבר משפטים ולהשמיט מילים (כמו במטלה הזאת) ניתן להוסיף מחסן מילים ולהוסיף מילים "מבלבלות" שיאלצו את התלמיד להפעיל שיקולי בחירה.
מומלץ לשוחח עם התלמידים על בחירתם. תלמידים צעירים לא ידעו תמיד להמליץ ולהסביר את בחירתם, את האופן שבו חשבו והחליטו ומה סייע להם להחליט. לעיתים הידע אינטואיטיבי בלבד, על כן רצוי לקיים עם התלמידים דיונים שיאפשרו להם חשיבה מטא-קוגניטיבית ויזמנו "התבוננות בשפה ובתכונותיה ופתחו יכולת להסיק מסקנות לגבי מערכת חוקיה"(תוכנית לימודים עמוד 68). בחירת הנושאים **תיקח בחשבון את גילם הצעיר של התלמידים** (למשל בגיל זה ניתן להתבונן בסיומות של שמות בנקבה ולהבין את הכלל שמילים אלו מסתיימות ב- ות).
תוכנית הלימודים מתייחסת לנושא זה וממליצה שהעיסוק בלשון יעשה בשלושה היבטים:
1. **שימוש בלשון** 2. **מודעות לשונית**: דיון על הידע הלשוני והבאה למודעות לשימוש בו 3. **ידע על לשוני**: הכללות, ניסוח כללים, שימוש בשם של מונחים מתאימים וארגון שיטתי של הידע הלשוני (תוכנית לימודים בחינוך לשוני, עמ' 68).
על המורה להפעיל שיקול דעת באיזה היבט תתמקד ההוראה? עליו להתחשב בנושא ובגיל התלמידים. לדוגמה: _____ הייתה מהירה (הלך, הליכה). התלמיד לא ידע לציין שבחר בשם הפעולה "הליכה", אך הוא ידע לבחור בשם הפעולה – זהו ביטוי של ההיבט הראשון, שימוש בלשון.

שאלה 10

השאלה	סדרו את כל המילים שבמחסן למשפט. א. <table><tr><td>רשת</td><td>המים</td><td>הדייג</td><td>בתוך</td><td>פורש</td></tr></table> המשפט: _____ ב. <table><tr><td>דולפינים</td><td>ומאכילים</td><td>ליד</td><td>אותם</td><td>ילדים</td><td>שוחים</td></tr></table> המשפט: _____	רשת	המים	הדייג	בתוך	פורש	דולפינים	ומאכילים	ליד	אותם	ילדים	שוחים
רשת	המים	הדייג	בתוך	פורש								
דולפינים	ומאכילים	ליד	אותם	ילדים	שוחים							
המחווה	א. תשובה הכוללת את אחד המשפטים האלה : • הדייג פורש רשת בתוך המים. • בתוך המים הדייג פורש רשת. • בתוך המים פורש הדייג רשת. • פורש הדייג רשת בתוך המים. • פורש הדייג בתוך המים רשת. • הדייג פורש בתוך המים רשת. ב. תשובה הכוללת את אחד המשפטים האלה : • ילדים שוחים ליד דולפינים ומאכילים אותם. • ליד דולפינים שוחים ילדים ומאכילים אותם.											
דרגת הקושי	תפורסם בהמשך											
מימד ההבנה ודרישות השאלה	ידע לשוני. סידור מילים במשפט. הבנת התפקיד של המילים במשפט, הבנת היחסים המפורשים בין חלקי המשפט וכתובת משפט תקין.											

השתמעויות להוראה

- ההתלבטות הראשונית של התלמיד אשר מקבל רשימת מילים ועליו ליצור מהם משפט היא, מה תהיה המילה הראשונה? כיצד המשפט יתחיל? לכן מומלץ לאחר קריאת המילים לשער על מי יספר המשפט – מהי המילה מתוך רשימת המילים שתייצג את הנושא? המילה שנבחרה תהיה המילה שתסייע בבניית המשפט. באותו אופן יהיה נוח להתחיל להרכיב את המשפט מהנשוא-הפועל.
- איתור מילים "מיוחדות" ברשימת המילים, כגון מילות יחס (אחרי, מעל), מילות קישור (גם, אבל), מאזכרים, שגם הם קשרים (היא, בו, ילדיה), מילים עם מוספיות – תחיליות וסופיות (ו' החיבור, מ' השימוש). זיהוי המילים הללו יסייע לתלמיד להחליט כיצד לחבר את המילים למשפט.
- תהליך הבנת הנקרא כולל הבנה ברמת משפט. כדי להבין משפט יש צורך להבין את המילים שמרכיבות אותו ואת היחסים שהן יוצרות ביניהן. תרגול יכול לסייע לפתח הבנה זו. ניתן לתרגל מניפולציות על משפטים הלקוחים מן הטקסט הנלמד, לדוגמה:
 - הבנת משפט הכולל מאזכר: "...דוחפים אותם ומצופפים אותם למרכז המעגל". דוחפים את הדגים ומצופפים את הדגים למרכז המעגל.
 - הוראת מילות קישור באמצעות שיפוט נכונות משפטים. לדוגמה: "דולפינים בלהקה משתפים פעולה ביניהם כדי שהם מגנים על עצמם". וכן באמצעות השלמת משפטים, לדוגמה: הדולפינים משתפים פעולה זה עם זה וגם עם...
 - הפיכת משפטים פשוטים למשפט מחובר ולהיפך, לדוגמה:
 - הדולפינים החיים בלהקה מחפשים מזון.
 - הדולפינים החיים בלהקה מגנים על הגורים.
 - הדולפינים החיים בלהקה מגנים על הגורים ומחפשים מזון.
 - הפיכת משפט חיווי למשפט שאלה: "בשעת סכנה הדולפינים משתפים פעולה" - "מתי הדולפינים משתפים פעולה?"

